

Crnogorski glasnik

GODINA XII. _ BROJ 71. _ RUJAN-LISTOPAD / SEPTEMBAR-OKTOBAR _ 2011.

LUČINDANSKI SUSRETI 2011.

POETSKO VEČE U NOVINARSKOM DOMU

DE JE ŠTO

POSJETA PREDSEDNIKA CRNE GORE	3
LUČINDANSKI SUSRETI 2011.	4
POESIA MONTENEGRINA	15
DANI CRNOGORSKE KULTURE 2011. Zajednička izložba Selme Đečević i Nikice Raičevića	16
Dani crnogorskog filma u Zagrebu	18
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA	
Dvije sjednice trećeg saziva Vijeća u Zagrebu	19
Izborna skupština Društva „Montenegro“	19
Sjednica Predsjedništva NZCH	20
Društvo Crnogoraca osnovano i u Zadru	21
Tribina o zaštiti manjina u Republici Hrvatskoj	21
Dani nacionalnih manjina u Rijeci	21
PREDSTAVLJANJE KNJIGE	
Dimitrije Popović: Smrt Danila Kiša	22
IZ CRNE GORE I SVIJETA	
Predstavljena knjiga priča Dimitrija Popovića	25
Školovanje djece u dijaspori	26
Donacija dječjem vrtiću kod Bajmoka	26
KAKO SU DRUGI PJEVALI O CRNOJ GORI	
Alfred Lord Tennyson: Crna Gora	27
OSVRTI, VIĐENJA, PRIKAZI	
Josip Silić: Dvije rekonstrukcije jezika Gorskoga vijenca	28
Obrazloženja jednog kompromisa	35
Politička nagodba umjesto lingvističke norme!	35
O DVA TEMELJNA UGOVORA	
Međudržavni sporazumi između Svete Stolice i Crne Gore	36
FELJTON	
Dr. Sekula Drljević – Prilozi za biografiju (3)	38
PRILOZI ZA ANTROPOGEOGRAFSKE STUDIJE	
Udruženje Crnogoraca u Zagrebu poslije I svjetskog rata	40
ANEGDOTE	
Serdar Škrnjo Kusovac o boju na Fundini	42
CRNOGORSKI MOZAIK	
Kako je pokorena Italija (2)	44
IZ STARE ŠTAMPE	47
IN MEMORIAM	
Marko Mimović	48
Dragan Fušić	49
Velimir Šćepanović	49
Božidar Đurić	50
GALERIJA „MONTENEGRINA“	51
LUČINDANSKI SUSRETI 2011.	52

Izdavači:

**NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
i VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
GRADA ZAGREBA,**

Zagreb, Trnjanska cesta 35, Tel/Fax: 01/6197 078, 01/ 6314 263,

E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececm@net.amis.hr,
montenegro@net.amis.hr

Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

Za izdavača: **dr. sc. Radomir Pavićević**
i prof. emer. dr. sc. Veselin Simović

Glavni i odgovorni urednik: dr. sc. Zoran Drašković

Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Grahovac,

Danilo Ivezić, Dragutin Lakić, Svetozar Pejović, Nataša Rašović

Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o.

Rukopisi se ne vraćaju. Naklada /Tiraža 1000

RODU O JEZIKU

Jezik u *Poslanicama* je čist, narodan. Petar I bio je prvi i jedini naš čovjek, koji je na kraju XVIII vijeka pisao čistim narodnim jezikom. To se vidi i iz ovih poslanica i iz njegove *Istorije Crne Gore*. Prepisujući ove *Poslanice*, ja nijesam dirao u jezik, jer za to nije bilo potrebe.

D.D. Vuksan

Za vrijeme zvanične posjete Republici Hrvatskoj

PREDSJEDNIK CRNE GORE FILIP VUJANOVIĆ SASTAO SE U ZAGREBU SA PREDSTAVNICIMA CRNOGORSKE MANJINE U HRVATSKOJ

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović boravio je 10. i 11. 10. u Republici Hrvatskoj u zvaničnoj posjeti, gdje je dočekan uz najveće državne i vojne počasti. Nakon jednosatnog sastanka, hrvatski predsjednik Ivo Josipović i crnogorski predsjednik Filip Vujanović ocijenili su, na konferenciji za medije, da su odnosi između dviju zemalja vrlo dobri i primjer za regiju.

«Odnosi između Crne Gore i Hrvatske su vrlo dobri, rekao bih uzorni s obzirom na prošlost iz 90-ih», rekao je predsjednik Josipović.

Vujanović se složio s tom ocjenom i kazao da su odnosi dviju zemalja «zaista primjer koji regija treba slijediti». Moramo i dalje poticati međusobnu suradnju i stabilnost, kazao je Vujanović. Nije zaboravio ponovno čestitati Hrvatskoj na završetku pristupnih pregovora s EU, dodavši da će skorašnje članstvo Hrvatske u Uniji koristiti njegovoj zemlji i regiji.

«To je uspjeh ne samo za Hrvatsku već i za regiju te Crnu Goru kao susjeda, jer je izvjesno da će Hrvatska biti snažan promotor strateških crnogorskih interesa», rekao je Vujanović.

Predsjednik Josipović je potvrdio da će Crnoj Gori Zagreb biti snažan oslonac što se tiče približavanja EU i NATO-u.

«Naš je interes da Crna Gora i sve zemlje regije uđu u EU», rekao je predsjednik Josipović, te izrazio nadu da će Podgorica na sljedećem summitu NATO-a dobiti pozivnicu za pristup u NATO.

Dvojica predsjednika su konstatovali da su manjine snažan most povezivanja dviju zemalja.

Drugog dana posjete predsjednik Crne Gore Filip Vujanović sastao se u Zagrebu sa predstavnicima crnogorske manjine u Hrvatskoj. Na sastanku je razgovarano o aktivnostima crnogorske manjine u Hrvatskoj i konstatovano da su oni most povezivanja između dvije države koji doprinosi daljem unapređenju odnosa između Crne Gore i Hrvatske.

(Izvor: www.predsjednik.hr, www.predsjednik.me)

ЦРНОГОРЦИМА И БРЂАНИМА

Благородна господо главари и народе црногорски и брдски

... Настаде дакле законик међу вама, настаде суд и правда, мир и тишина, вријеме срећње и блажено, радост и весеље за добре и богобојазне људе и за нејаку сиромаш и сиротињу, престаде самовољство, престаде домаћа рат и крвопролиће.

Законик, царствујући кастигом, страшно пријећаше, правитељство, суд и правду чињаше, кулук с мјеста на мјесто иђаше и сваки злодјел од страха трепеташе.

Не бјеше већ домаће рати ни боја, не бјеше покличи: ко је витез, ни витеза на домаћи бој, не чујаше се колежа ни тужбање, не виђаше се лица мушкога ни женскога огреботинах крвава и нагрђена, ни главе црном капом, ни црном махрамом покривене, ни перчина мушкога ни женске косе острижене, не обливаше се земља, дрво и камен крвљу ваше браће и не кипјаше братска крв из устах вашијех, не кукању мајке за својијем синовима, ни сестре за својом браћом ошишане, ни сироте удовице за својијем мужевима огребене, ни жалостна дјечица за својијем родитељима сузам обливена.

Путник мирно путоваше, трговац слободно трговаше, работник своју работу весело работаше и чобан своју стоку без страха пасијаше и богом благословена тишина на све стране пребиваше.

Но будући вам милије зло, него добро, не могасте правитељство међу собом трпјети, желећи да се опет на обична ваша зла и самовољна дјела повратите и да један другом крв пијете.

Не би вам угодно, да ве људи од свијета почитују добрим и поштеним народом, како сам пређе река, да ви буду туђи градови и пазари отворени, и да имате стиму како и остали народи европејски, него је вам драже и милије, да ве називају злим, незаконим и самовољним народом, да стиме и приступишта нигђе немате и да ве ћерају како хајдуке и разбојнике.

Ви сте од свакога цара и краља вољни и слободни, да ви нитко не заповиједа, но нијесте један од другога; ви слободу своју не познајете и познати је не хоћете ...

На Цетиње
Октобра 6-га 1825-га.

ВЛАДИКА ПЕТАР

LUČINDANSKI SUSRETI 2011.

*Sveti Petar Čudotvorac
Cetinjski (rad Dimitrija
Popovića, 2000.g.)*

Preko sedam stotina Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore – iz Kranja, Ljubljane, Maribora, Beograda, Novog Sada, Subotice, Splita, Rijeke, Zadra, Pule, Umaga, Rovinja, Karlovca, Osijeka, Peroja, Cetinja, Podgorice, Danilovgrada i Zagreba – okupilo se u subotu 22. oktobra u Kino dvorani Studentskog centra u Zagrebu na ovogodišnjim, trinaestim po redu, Lučindanskim susretima Crnogoraca u Hrvatskoj, koji se, već peti put pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba, održavaju u spomen na gospodara Crne Gore i vladiku crnogorskog Petra I Petrovića Njegoša. Nakon što je voditeljica ovogodišnjih susreta Snježana Novičević pozdravila, u ime organizatora Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, sve uzvanike i brojne ugledne goste – među kojima su bili mnoge poznate ličnosti iz političkog, javnog, kulturnog i naučnog života – intonirane su himne Republike Hrvatske i Crne Gore, a ona je kazala:

«Tradiciju započetu 1999. nastavljamo i u ovoj 2011. godini obilježavanjem Lučindana, jednog od značajnih blagdana

crnogorskog naroda. Obilježavamo ga u spomen i slavu na Svetog Petra Cetinjskog, čudotvorca, mitropolita i gospodara Crne Gore. Ove godine navršava se 181 godina od njegove smrti.

Petar I Petrović Njegoš (Njeguši 8.11.1748. - Cetinje 31.10.1830.), postaje svjetovni i duhovni gospodar Crne Gore 1784. odlukom Opšteg crnogorskog zbora.

Sveti Petar je bio čovjek najviše plemenitosti, ali kada je bila u pitanju obrana slobodnih ljudi i njegove države, postajao je vojskovođa kojega nije pobijedio nijedan napadač; izvojevao je pobjede na Martinićima, Krusima, Ljubotinju, Debelom brijegu.

Ono što posebno izdvaja Petra I. Petrovića Njegoša su naporu na stvaranju osnova izgradnje državnih organa u Crnoj Gori. Na tom tragu su: Zakonik opšti crnogorski i brdski (1798) od 16 članaka koji je na Zboru na Cetinju (1803) dopunjen sa još 17 članaka, formiranje Praviteljskog suda crnogorskog i brdskog (Kuluk) koji je imao i upravnu i sudsku vlast, pri Praviteljstvu formiranje Narodne kancelarije sa sjedištem na Cetinju - čime su udareni temelji upravne i sudske vlasti.

1813. godine nakon rata s Francuskom potpisao je sporazum o ujedinjenju Boke i Crne Gore.

Vladika stalno naglašava Crnogorcima: „Vi ste voljni i slobodni narod!“ Kao takvima im se i obraća i kad su grješni i kad su bezgrješni.

Petar I. Petrović Njegoš je umro na Lučindan 1830. godine, četiri godine kasnije, na Lučindan 1834., Petar II Petrović Njegoš ga je proglasio svecem, ali za sve Crnogorce on je bio svetac još za života. Njegova ličnost i djelo, vrijednostima najvećeg stupnja, zrače i danas, zračiće i sutra.

Ovogodišnji Lučindanski susreti odvijaju se u okviru još jedne velike obljetnice – 160 godina dolaska na vlast knjaza Danila, s čijim dolaskom prestaje teokratska tradicija u Crnoj Gori. Crnogorski Senat proglašava Crnu Goru za knjaževinu, a Danila za knjaza, prvog crnogorskog svjetovnog vladara nakon Đurđa Crnojevića. Odlučnost knjaza Danila i velika pobjeda na Grahovcu otvorili su put međunarodnog priznanja Crne Gore, koje je de facto napravljeno 1858-1859 razgraničavanjem s Otomanskim carstvom.

Ime knjaza Danila nosi i grad-gost ovogodišnjih Lučindanskih susreta – Danilovgrad, čiji su predstavnici danas s nama, koje srdačno pozdravljam i kojima pripada središnji dio kulturnog programa današnjeg druženja.»

Na početku Lučindanskih susreta prisutnima se, u ime domaćina, obratio predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević.

Riječ dr. sc. Radomira Pavićevića:

DOPRINOS PODIZANJU KULTURNOG NIVOA SREDINA U KOJIMA ŽIVIMO I OSTVARIVANJE PREPOZNATLJIVOSTI BEZ ASIMILACIJE

«Dragi prijatelji! Poštovane dame i gospodo! Dobrodošli na Lučindanske susrete.

Svaki narod ima svoje krucijalne praznike. Naši su Dan državnosti, Dan nezavisnosti, Lučindanski susreti i Petrovdanski sabor. To su datumi uklesani u naša srca kao međaši našeg nacionalnog samopoštovanja i kao zalag naše budućnosti. Ove godine prisjećamo se i 181 godine od smrti Petra I Petrovića Njegoša i 160 godina od dolaska Knjaza Danila za prvog svjetovnog vladara Crne Gore, čije ime nosi grad gost – Danilovgrad.

Pozdravljajući vas sve skupa, dozvolite da poželim dobrodošlicu našim cijenjenim i dragim gostima, koji su svojim prisustvom uveličali naše ovogodišnje druženje: izaslanika predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića dr. Vladimira Lončarevića; poseban pozdrav upućujem predsjedniku Savjeta za manjine Hrvatske g. Aleksandru Tolnaueru, najzaslužnijoj osobi i osvjedochenom prijatelju na izgradnji stabilnosti i ugleda svih manjina; pozdravljam g. Slavka Kojića, izaslanika gradonačelnika grada Zagreba Milana

Bandića, pokrovitelja Lučindanskih susreta; pozdravljam direktora Direkcije za dijasporu Crne Gore g. Gordana Stojovića; pozdravljam g. Marka Špadijera iz Matice crnogorske koja nam je bila prvi oslonac u našem radu sa matičnom zemljom; pozdravljam gospođu Dubravku Kraus, tajnicu stručne službe Zagrebačke županije; pozdravljam konzula Branislava Karadžića iz Crnogorske ambasade; pozdravljam g. Branislava Đuranovića, gradonačelnika Danilovgrada, predsjednika skupštine opštine Danilovgrad dr. Miodraga Đurovića i podpredsjednika g. Vidoja Pavićevića; pozdravljam naše goste iz crnogorskih udruženja iz društava Slovenije: „Morača“ i „Izvor“ (Kranj), Crnogorsko društvo „Crna Gora“, Društvo „Duklja“, Društvo slovensko-crnogorskog prijateljstva i Savez crnogorskih društava Slovenije (Ljubljana); pozdravljam predstavnike društava iz Beograda, Novog Sada i Subotice (Srbija).

Pozdravljam sve učesnike programa koji će sami sebe predstaviti, a nas oduševiti: iz Crne Gore kantautore Slobodana Kovačevića i Marinka Pavićevića, glumca Slobodana Marunovića, Rada Amanovića prof. gitare, vokalne soliste Andrijanu Božović i Dragana Uskokovića, novinara Kadića, pjevačke zborove „Montenegro“ i „Bulbule“ i predstavnike svih naših udruženja i naše prijatelje.

Dragi prijatelji, ova Zajednica – čuvajući najbolju tradiciju svog slobodarskoga matičnog naroda – održava 13. put Lučindanske susrete kao tradicionalno okupljalište crnogorskog naroda, naroda koji je znao ne samo čuvati sebe, svojim razumom i junaštvom, nego i u svojim najvišim dostignućima druge čuvati od sebe, svojim obrazom. Malo je zemalja u svijetu koji imaju tradiciju 400 godina dostojanstvenog suživota narodâ kao naša matična zemlja. Taj odgoj i demokratizirana Hrvatska te besprekorni odnosi dvije države – koje su stvarali i članovi ove zajednice i HGD, ozakonili gg. Stjepan Mesić i Milo Đukanović, a nastavili gg. predsjednici Ivo Josipović i Filip Vujanović – sve to stvara obavezu da u svim segmentima realiziramo ustavni zakon o manjinama, izgrađujući svoju kulturnu prepoznatljivost integrirani u hrvatsko društvo. Za to nam treba samo htjeti i raditi.

NZCH i njena udruženja i ove godine ojačana su povećanjem broja pripadnika crnogorskog bića, novim članovima, ovog puta i novim udruženjem u Zadarskoj županiji i gradu Zadru.

U protekloj godini naša udruženja organizirala su preko 25 izložbi, u 8 gradova širom Hrvatske (Društvo „Montenegro“ najviše). Iz izdavaštva pomenuti ću od 6 knjiga knjigu priča „Smrt Danila Kiša“ našeg člana D. Popovića. Druga knjiga je posvećena obilježavanju 200g. rođenja Petra II Petrovića Njegoša: ciklus „Lux aeterna – Vječna svjetlost“ sadrži monografiju „Misterij Luče Mikrokozme“. NZCH, njena udruženja i vijeća uz navedeno prihvatili su prijedlog hrvatskog slikara crnogorskog porijekla da se pridružimo, svaki pojedinačno, u izradi skulpture „U slavu Njegošu“ u povodu te

obljetnice. To je moralni čin svakog od nas da donacijom pomogne njenoj izradi.

Izdvajam i knjigu „Njegoš i Hrvati“, kao naš doprinos podsjećanju na žive kulturne veze između dvaju naroda, a time i kao zalag jačanju i obogaćivanju tih veza danas.

Naša suradnja sa Perojem, udruženjima iz susjednih država, s manjinama u Hrvatskoj i Crnoj Gori bilježi značajan porast. „Dani Crnogorske kulture“ postali su trajni oblik realizacije naših prekograničnih kulturnih programa, njegovanja i jačanja naše kulturne autonomije i jačanja naše nacionalne samosvijesti, kvalitetnog predstavljanja crnogorskih umjetničkih vrijednosti (glazbenih, slikarskih, kiparskih, kazališnih, filmskih) građanima Hrvatske. Evidentan je doprinos podizanju kulturnog nivoa sredina u kojima živimo i ostvarivanje svoje prepoznatljivosti bez asimilacije te unapređivanje kvalitete života naših sredina, zajedno sa svim društvenim akterima u mjestima u kojima živimo. Njihovu realizaciju pomažu Ministarstvo kulture Crne Gore, a iz Hrvatske Savjet za manjine i Ured za manjine. Napredak „Dana“ potvrđuju dolaskom na njih građani Hrvatske, raste interes i sredstava informiranja i redakcija kulturnih programa Hrvatske i Crne Gore. 2012. godine biće prikazana 3 igrana filma, otvorene dvije izložbe, održani koncert klasične muzike i koncert u klasičnoj obradi crnogorskih pjesama u izvedbi manjina iz Crne Gore, objavljene knjige: „Vladimir Popović“ Marka Špadijera i scenarij 3 drame crnogorskog akademika, na kojima ćemo razvijati i dramske sekcije. Proces okupljanja svih pripadnika naše manjine i njihovo kadrovske jačanje u udruženjima trebamo privesti kraju u sredinama u kojima živimo do kraja 2012.g. Tek tada ćemo moći zaista reći da smo dovršili izgradnju stabilne kulturne autonomije uz očuvanje osnovnog i izgradnju pluralnog identiteta. Da su naša udruženja i NZCH na pravom putu iznosim najbolji dokaz, a to je izbor 129 članova u 7 vijeća i 4 predstavnika crnogorske nacionalne manjine odgovornih za ostvarivanje političkih prava na nivou lokalne samouprave i stvaranja uvjeta za rad udruženja. Svi predloženi su iz naših udruženja (članice NZCH) i izabrani.

Dragi prijatelji! Ova okupljanja su za nas moralni podstrek temeljitog istraživanja naših istorijskih korijena, čime obogaćujemo naše poznavanje sudbine crnogorskoga bića na ovim prostorima još od najranijih naseljavanja početkom 15. stoljeća. Uživajte u programu koji je pripremila NZCH i „Montenegro“ Zagreb uz učešće umjetnika grada gosta – Danilovgrada. Živjeli!»

Poslije pozdravnih riječi dr. Pavićevića, dobrodošlicu svim učesnicima manifestacije su, u ime domaćina, pjesmama „Vrsuta“, „Oj vesela veselice“ i „Kad ja pođoh na Bembašu“ poželjeli Pjevačka grupa „Montenegro“ (članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb) i Ženski zbor „Bulbuli“ (članovi Kulturnog društva Bošnjaka „Preporod“ Zagreb), s voditeljem Ismetom Kurtovićem, uz instrumentalnu pratnju Edina Džaferagića i Danijela Domazeta.

Nakon pjesama dobrodošlice, učesnicima Lučindanskih susreta su se obratili gosti i uzvanici.

Pozdravivši sve goste Lučindanskih susreta i posebno istakavši izuzetne zasluge tri člana Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske – prof. emer. dr. sc. Veselina Simovića, dr. sc. Radomira Pavićevića i prof. dr. sc. Dragutina Lalovića – na izgradnji ugleda crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske Aleksandar Tolnauer obratio se i učesnicima ovogodišnjih Lučindanskih susreta.

Riječ Aleksandra Tolnauera:

CRNA GORA NA SVOM EUROPSKOM PUTU TREBA KORISTITI ISKUSTVA I ZNANJA CRNOGORACA U REPUBLICI HRVATSKOJ

«Čini mi izuzetnu i posebnu čast da vas mogu pozdraviti u ime Savjeta za nacionalne manjine RH kao i u svoje osobno ime, prigodom obilježavanja praznika posvećenog Petru I Petroviću Njegošu, vladiki i gospodararu Crne Gore, u narodu poznatijeg kao Sv. Petar ili Petar Cetinjski čudotvorac, te apostolu evangelisti Luki.

Ovo je zasigurno prigoda u kojoj bi trebalo puno toga istaknuti, ali preskačući mnogo toga dopustite mi da kažem par riječi.

Republika Hrvatska je završetkom predpristupnih pregovora ulaska u Europsku Uniju, kao njena 28. članica, posebnu važnost usmjerila politici regionalne suradnje u čije je prioritete uvijek spadala zaštita nacionalnih manjina. Ova suradnja bila je od izuzetne i posebne važnosti između RH i Crne Gore, bez obzira na postotak crnogorske i hrvatske nacionalne manjine, i to upravo u smislu izuzetnog značaja uspostavljanja povjerenja, obzirom na nedavnu prošlost, kao i na pitanja zaštite ljudskih prava i prava nacionalnih manjina, koje danas određuju mjesto svake zemlje u međunarodnoj zajednici.

Bez obzira na današnja recesiona kretanja, ukupna politička i socijalna situacija u RH za nacionalne manjine pokazuje izuzetan napredak, te vidni iskorak, kako u ostvarivanju manjinskih prava, tako i u učešću manjina u javnom i političkom životu RH. Da je tome tako upravo svjedoči crnogorska nacionalna manjina koja se na najbolji mogući način uključila u oživotvorenje Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina putem ostvarivanja programa kulturne autonomije, kojima afirmira crnogorsku kulturu i tradiciju, istovremeno integrirana u hrvatsko društvo ostvaruje svoj crnogorski identitet. Isto tako osnivanjem Vijeća nacionalnih manjina kao i Koordinacije vijeća nacionalnih manjina, te putem predstavnika ostvarila je sve pretpostavke za artikuliranje svih pitanja od važnosti za crnogorsku nacionalnu manjinu u RH. Potpisivanjem bilateralnog sporazuma između Hrvatske i Crne Gore u siječnju 2009. godine, osim pretpostavki za potpuno ostvarivanje prava nacionalnih manjina stvoreni su i uvjeti za punu suradnju i razvoj bilateralnih odnosa između Republike Hrvatske i Crne Gore. Posebno me veseli da ovaj Lučindan proslavljamo u trenutku kada je i Crna Gora dobila mogućnost otvaranja pregovora o pristupanju Europskoj Uniji. Siguran sam da sa entuzijazmom, voljom, energijom i kapacitetima koje ona posjeduje, te kontinuiranim napretkom i usavršavanjem pokazuje krupan iskorak na svom Europskom putu koji će zasigurno pozitivno i završiti. Mislim da na tom putu treba koristiti iskustva i znanja Crnogoraca u Republici Hrvatskoj jer bez obzira na njihovu brojnost veliki dio njih spada u red istaknutih i priznatih intelektualaca afirmiranih u društvenom životu Republike Hrvatske, čime su oni osim osobne afirmacije afirmirali i svoju matičnu državu Crnu Goru, a i Republiku Hrvatsku.

Na kraju čestitam vam Lučindan sa nadom da ćemo u periodu koji je pred nama zajedničkim snagama i dalje raditi na unapređenju i razvijanju odnosa između Crne Gore i Hrvatske za dobrobit svih njenih građana, a da će Crnogorke i Crnogorci pripadnici crnogorske nacionalne manjine u RH u Savjete za nacionalne manjine RH i meni lično, uvijek imati iskrenog partnera, te da će naša vrata biti uvijek otvorena za konstruktivne prijedloge i koristan dijalog i suradnju. Živjeli!»

Učesnicima Lučindanskih susreta prigodnim riječima su se obratili izaslanik predsjednika Republike Hrvatske dr. Vladimir Lončarević i izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba g. Slavko Kojić.

Pogled na Kino dvoranu Studentskog centra u Zagrebu

„Crnogorski glasnik“ izlazi uz potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Glasnika“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

U ime grada-gosta, učesnike Lučindanskih susreta pozdravio je predsjednik Skupštine opštine Danilovgrad dr. Miodrag Miško Đurović.

Riječ dr. Miodraga Đurovića:

CRNA GORA NIJE DALEKO KADA SE NOSI U SRCU

«Poštovani prijatelji,

Prije svega iskren pozdrav svima Vama koji ste ovdje prisutni. Vi pokazujete da Crna Gora nije daleko kada se nosi u srcu, što je osobina koja krase naše iseljenike u Hrvatskoj, kojoj smo zahvalni za prijateljski odnos i poštovanje Crnogoraca i Crne Gore. Zahvalnost za naše druženje ovih dana i gostovanje Danilovgrada u Zagrebu dugujemo Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i njenom Predsjedniku, Danilovgrađaninu dr Radu Pavićeviću, kao i Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ iz Zagreba.

Posebnu zahvalnost dugujemo gradonačelniku Grada Zagreba gospodinu Milanu Bandiću, koji je priredio prijem za delegaciju našeg grada Danilovgrada.»

Upoznajući prisutne sa osnovnim karakteristikama Danilovgrada, gospodin Đurović je kazao:

«Grad sa imenom knjaza Danila je nama u srcu. Ali je široj javnosti poznat i po prvom urbanističkom gradu u Cenoj Gori daleke 1869. godine, zatim prvoj poljoprivrednoj školi u Crnoj Gori 1875. godine, vodovodu u Crnoj Gori 1897. godine koji je inače donacija dr Zaharija, zatim prva učiteljska škola u Crnoj Gori 1919. godine. U dijelu bogatog kulturno-istorijskog nasleđa istakao bih manastire Ostrog i Ždrebaonik, tvrđavu sa tabljom u Spužu, ali i znamenitosti novijeg doba, kao što je Umjetnička kolonija sa poznatim i priznatim međunarodnim manifestacijama.

Opština Danilovgrad je veoma povoljno ekonomsko-geografsko područje koje se nalazi u srcu Crne Gore. Sa površinom od 501 km² spada u red veličina opština srednje veličine. Prema ovogodišnjem popisu ima oko 18.500 stanovnika ili 2.000 više nego 2003. godine, što je jedan od pokazatelja uspješnog razvoja

Danilovgrad je prvi u nezavisnoj Crnoj Gori usvojio Prostorni plan 2007.g., a već naredne donio Generalni plan, definišući time industrijsku zonu. U predhodnih 4 godine u gradu je počelo sa radom oko 200 novih firmi i otvoreno 1200 novih radnih mjesta.

Evropska komisija u Danilovgrad je od 2006.g. uložila preko 11 miliona eura. Uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj realizuje se projekat „Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i modernizacija kanalizacione i vodovodne mreže“ vrijedan 5,35 miliona eura. Projekat „Unapređenje upravljanja otpadom“ vrijedan više od milion eura podržava Evropska komisija kroz IPA fond. Danilovgrad je pilot opština održivog razvoja i u saradnji sa Kancelarijom za održivi razvoj Vlade Crne Gore i Vladom Holandije donijeta je Strategija održivog razvoja.

Danilovgrad je na nivou Države prepoznat kao mjesto razvojnog uspona. O tome dovoljno svjedoče sjedišta važnih institucija: Glavni vojni centar, Policijska akademija, Forenzički centar, Centar za azilante, a za prepoznatljivost Danilovgrad na mapi Evrope pobrinulo se sjedište prve Evropske institucije u Crnoj Gori – Regionalna škola za državnu upravu za zemlje Balkana.»

i zaključio:

«Opština obezbjeđuje i nagrade za najbolje đake osnovnih i srednjih škola, a za najbolje studente stipendije. I mi kažemo da je naš Danilovgrad grad mladih i školovanih ljudi i dobrih domaćina. S ponosom, naš građanin kaže „Danilovgrad je moj grad, ostajem u ovom gradu ili hoću da se vratim Danilovgradu“. Jasnom vizijom, stalnim unapređivanjem kreiramo Danilovgrad kao bolje mjesto za život. Dostojno građanina savremene Evrope XXI vijeka.

Na tom evropskom putu Danilovgrada i Crne Gore imamo nepodijeljenu podršku Države Hrvatske na čemu izražavamo zahvalnost.»

Zbog nemogućnosti da osobno prisustvuju Lučindanskim susretima, pozdravne telegrame su uputili: Predsjednik Republike Hrvatske prof. dr. sc. Ivo Josipović, Predsjednik Skupštine Crne Gore Ranko Krivokapić, Predsjednik Vlade Crne Gore Igor Lukšić, Direktor Centra za iseljenike Crne Gore prof. dr. sc. Milan Vukčević, Direktor Zavoda za međunarodnu saradnju Crne Gore dr. sc. Derviš Selhanović, bivši ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branko Lukovac, Pročelnik za kulturu Istarske županije Vladimir Torbica i Predsjednik Hrvatskog građanskog društva Crne Gore Marko Vičević.

Pozdravljajući učesnike Susreta u ime rukovodstva Matice crnogorske, njen generalni sekretar Marko Špadijer iznio je uvjerenja da u Matici crnogorskoj nema člana koji ne poštuje NZCH.

Riječ Marka Špadijera:

UČINILI STE CRNOGORSKU ZAJEDNICU U HRVATSKOJ FAKTOROM RAZVOJA MODERNE GRAĐANSKE SVIJESTI

«Zadovoljstvo je osvrnuti se na deceniju u kojoj su Zajednica i Matica praktično sinhronizovale svoje programe i postigli jedinstvenu sinergiju koja je dala rezultate kojima se možemo ponositi.

Sjećam se, kao i mnogi od vas, Novinarskog doma 20. oktobra 2001. godine, kada smo otpočeli saradnju omažom Njegošu. Tako je to počelo i traje već deset godina. Štampali smo i promovisali zajednička izdanja, otvarali umjetničke izložbe, održavali muzičke koncerte, predavanja, tribine, pozorišne priredbe, smotre filmova, stimulisali pojedinačne i kolektivne kontakte stvaralaca, dogovarali se o budućim akcijama, povezivali crnogorske i hrvatske institucije, podsticali gostovanja kulturnih ansambala i delegacija crnogorskih opština, radovali se vašim posjetama Crnoj Gori, ohrabrivali saradnju u svim oblastima, prezentirali naše akcije u medijima ... Družili smo se na Lučindan i na Petrovdan i doprinijeli da odnosi Hrvatske i Crne Gore budu uzor za region.

Moralni i radni ugled vaših članova u državi u kojoj živite i emocionalna vezanost za državu iz koje potičete, učinili su crnogorsku zajednicu u Hrvatskoj faktorom razvoja moderne građanske svijesti. Postali ste homogena, dobro organizovana i proporcionalno najobrazovanija manjinska nacionalna zajednica u Republici Hrvatskoj.

U rukovodstva Zajednice i Vijeća bili su ljudi od formata koji su sa strašću entuzijasta radili na stvaranju institucija za njegovanje crnogorskog identiteta u Hrvatskoj i na intenzivnoj kulturnoj razmjeni sa Crnom Gorom.

Radeći na istim ciljevima rukovodstva Matice, Zajednice i Vijeća izgradili su uzajamno povjerenje i mnoga lična prijateljstva.

Poslije obnavljanja crnogorske državne suverenosti, čemu smo bili posvećeni, sada smo usmjereni ka novom zadatku: sačuvati dušu u globalnom svijetu.

Hrvatska je utabala stazu ka Evropi i nama će biti lakše da prateći tu prtinu nađemo svoj put.

Neka je Hrvatskoj i Crnoj Gori srećna svaka nova etapa, a nama dan koji ćemo dočekati kao ravnopravni građani Evrope.

Živjeli!»

Dok su se na velikom ekranu poviše bine u Kino dvorani Studentskog centra smjenjivali kadrovi filmskog zapisa o ovogodišnjem gradu-gostu Danilovgradu, započeo je umjetnički dio programa u kojem su nastupili: Slobodan Marunović (glumac), Rade Amanović (profesor gitare), Slobodan Kovačević (kantautor), Marinko Pavićević (kantautor) i Andrijana Božović (vokalna solistica).

Ako smo ranijih godina često prisustvovali tradicionalnom programu u kome se redom dvoje nadigrava jedno s drugim, ove godine se naizmjenice, kao u

kakvom karuselu, pet umjetnika svojim umijećem vrhunski nadigravalo s publikom u Studentskom centru, koja je gromkim aplauzom nagrađivala: kazivanje poezije Njegoša, Vita Nikolića, Ratka Vujoševića, Jevrema Brkovića; muziku kojom bi stihovi bili praćeni; kompozicije sa najnovijih „nosača zvuka“ te posebno osjećajnu interpretaciju vjerovatno najljepše crnogorske pjesme „*Još ne sviće rujna zora*“. A sjetni stihovi „*Au revoir, Montenegro / Velika pjesmo bačena u stijene / Jedina noći, noći bez zamjene*“ kao da su postali zavjet Crnogoraca u Hrvatskoj da 2013. godine pođu Cetinju u pohode.

Ali, jedna tradicija svakako nije bila iznevjerena – i ove je godine gospodin Čedo Đukanović, predsjednik Crnogorskog kulturno-prosvjetnog i sportskog društva „Morača“ iz Kranja, razvio na bini crnogorsku zastavu na kraju nastupa umjetnika iz Danilovgrada i zajedno sa njima doživio ovacije cijele Kino dvorane Studentskog centra.

Nakon umjetničkog programa, snažnim i dugotrajnim aplauzom praćen je poziv voditeljice Snježane Novičević da se okupimo i na Lučindanskim susretima 2012. godine, a potom su i ovogodišnji susreti završeni tradicionalnim Lučindanskim druženjem – domjenkom čiji su sponzori bili PIK Vrbovec, Jamnica (AGROKOR) i Nikšićka pivara.

Sponzori lučindanskog domjenja u Studentskom centru u Zagrebu

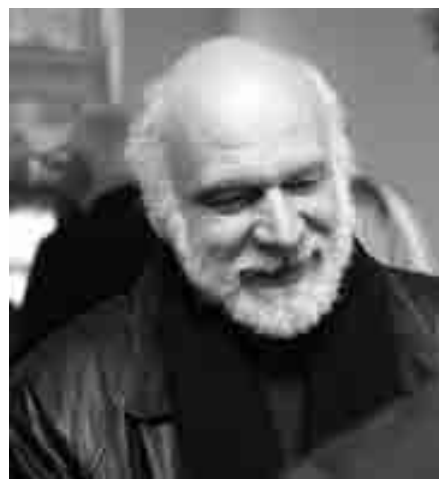
Domjenak u holu Studentskog centra u Zagrebu

Gosti iz Danilovgrada u Crnogorskom domu u Zagrebu

Lučindanski susreti u slici

U okviru Lučindanskih susreta 2011. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo „Montenegro“ organizovali 21. oktobra poetsko-muzičko veče

„POESIA MONTENEGRINA“ U NOVINARSKOM DOMU

Da li je to sudba ili stvoritelj (ko kome prethodi pitao se i sam vladika Rade!) tako udesio da se u Novinarskom domu u Zagrebu – u onoj istoj dvorani u kojoj je prije deset godina bio priređen *hommage* Njegošu i u kojoj je prije šest godina, na nezaboravnom skupu potpore nezavisnoj Crnoj Gori, don Branko Sbutega kazao da je „*obalna linija Europe bila uvijek mjesto na kojem se europska civilizacija branila*“ i vizionarski poručio da „*dobrosusjedski odnosi Hrvatske i Crne Gore ... mogu prevazići sve traume povijesti*“ – dogodilo da se evropska kultura „brani“ i poetsko-muzičkim nastupom koji su glumac Slobodan Marunović i kantautor Slobodan Kovačević darivali poštovaocima crnogorske poezije i muzike. Dok su dvije svijeće bacale svoju treperavu svjetlost na dvije čaše životnoga soka stvoriteljeva sina, dok smo slušali kako „*plava luna vedrim zrakom u prelesti divno teče*“ ili trnuli od stihova koji govore o razmišljanjima uoči (svake pa i) bitke na Grahovcu, „rampa“ između dvojice vrhunskih umjetnika i publike u njihovom *Teatru poezije* neosjetno je nestajala i kao da nije bilo ništa prirodnije nego da i dramski umjetnik Goran Matović ustane i kazuje stihove Tina Ujevića, ali i da govori o mnogobrojnim vezama Hrvatske i Crne Gore. A kad je vrhunski interpret Njegoševih stihova Slobodan Marunović – da li zbog stiha „*Dok evo ti divne vile lakim krokom đe mi leti*“ u vladičinoj nenadmašnoj „čuvstviteljnoj“ pjesmi „*Noć skuplja vijeka*“ – iz publike „izazvao“ i vokalnu solisticu Andrijanu Božović da, za razliku od njene „*Milice, jedne u majke*“, te večeri bude „*jedna među tri barda poezije*“, valjda nema toga ko ne bi razumio zašto se kazivanje stihova naizust na francuskom kaže „*par cœur*“ (*cœur* je srce), jer sve što je te večeri bilo rečeno u Novinarskom domu – bilo je rečeno srcem.

Z.D.

Nastavljajući tradiciju da Dani crnogorske kulture u drugom dijelu godine započinju izložbom, nakon Mihaila Jovičevića, Ele Božović, Natalije Đuranović, Nikole Simanića, Miodraga Šćepanovića, Gorana Četkovića i 33 autora po izboru ULUCG, ovaj se put javnosti Hrvatske predstavljaju Selma Đečević i Nikica Raičević.

U galeriji ZVONIMIR u Zagrebu
**OTVORENA ZAJEDNIČKA IZLOŽBA
SELME ĐEČEVIĆ I NIKICE RAIČEVIĆA**

U galeriji ZVONIMIR u Zagrebu, Bauerova 33, uz prisustvo brojnih uzvanika i gostiju javnih i kulturnih radnika Grada Zagreba, otvorena je, 5. 9. 2011., zajednička izložba crnogorskih akademskih slikara Selme Đečević (grafika i crteži) i Nikice Raičevića (slike- ulje na platnu).

Organizatori ovogodišnje izložbe su Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, Zavod za međunarodnu saradnju Crne Gore u suradnji s galerijom Zvonimir i pomoć Savjeta za nacionalne manjine RH.

Na početku svečanosti otvorenja prisutnima se obratila Zrinka Pillauer Marić kustosica galerije Zvonimir uz pozdrave autorima izložbe, gostima i uzvanicima ukratko je podsjetila na već tradicionalno događanje da Dani crnogorske kulture u drugom dijelu godine započinju u galeriji Zvonimir septembarskom izložbom akademskih slikara iz Crne Gore. Dugogodišnja suradnja je postala primjerom povezivanja i ostvarivanja određenih projekata udruga predstavnika nacionalnih manjina i institucija u Republici Hrvatskoj.

U ime organizatora prisutnima su se obratili predsjednik Nacionalne zajednice dr. sc. Radimir Pavičević i viša savjetnica Zavoda za međunarodnu saradnju Slavica Perović, a riječi zahvale uputio je i akademski slikar Nikica Raičević.

O izloženim radovima i autorima govorila je diplomirana povjesničarka umjetnosti Barbara Vujanović, kustosica Atelijer Meštović u Zagrebu.

Izložbu je proglasio otvorenim Željko Zaninović, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba.

Danilo Ivezić

SELMA ĐEČEVIĆ rođena je u Titogradu (Podgorica) 28.9.1984.g. gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirala je na Fakultetu likovnih umjetnosti na Cetinju 2008. godine na odsjeku za grafiku u klasi profesorice Anke Burić. Dobitnik je nagrade Pošte Crne Gore. Član je Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore. Živi i stvara u Podgorici.

NIKICA RAIČEVIĆ rođen je 1946. godine u Titogradu (Podgorica). Završio je Višu pedagošku akademiju (likovni smjer) u Nikšiću, a diplomirao je na Fakultetu likovnih umjetnosti (slikarski odsjek) u Beogradu 1977.g., u klasi profesora Mladena Srbinovića, gdje je i magistrirao 1979. godine. Bio je stipendista Francuske vlade u periodu od 1980. - 1981. godine, specijalizacija na BEAUX – ARTS u Parizu kod profesora Pierra Mattheu. Član je ULUCG-a od 1977. godine. Živi i radi u Podgorici.

AUTORI KOJI SVOJIM LIKOVNIM RUKOPISOM POTVRĐUJU LABILNU UTEMELJENOST DEFINIRANJA ŽENSKE I MUŠKE POETIKE

Dvoje crnogorskih umjetnika, akademska grafičarka Selma Đečević (Podgorica, 1984.) i akademski slikar Nikica Raičević (Podgorica, 1946.) predstavljaju na zajedničkoj izložbi u galeriji MORH-a "Zvonimir" u Zagrebu izbor svojih recentnih i ranijih radova. Izložba otvorena u ponedjeljak 5. rujna održava se u sklopu Dana crnogorske kulture u Republici Hrvatskoj, a u organizaciji Nacionalne zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine RH i Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku suradnju Crne Gore.

Ovo izlaganje predstavlja zagrebačkoj publici segment suvremene crnogorske likovne produkcije. Povjesničarka umjetnosti Petrica Duletić koja je odabrala autore načinila je zanimljiv generacijski, ali i tematski spoj umjetničkih poetika i rukopisa. Riječ je, naime, o grafičkim, odnosno slikarskim ciklusima, koji se temelje na dva velika sižea, dvije značajne tradicije - na portretu i pejzažu.

Đečevićeva na grafičkim listovima u tehnici dubokoga tiska, te na slikama (ciklusi *Plastic-Fantastic*, 2011.; *Barbie, L.A. religija postmoderne*, 2008.; *Plastic-Fantastic*, 2010.) prikazuje lice žene, koje svojom shematiziranošću, te brisanjem psiholoških i individualnih karakteristika, ukazuje na stereotipnost, toliko učestalu u različitim masovnim medijima koji ženski lik svode na plitki simbol konzumerizma. Toj banalnosti koju kritizira, autorica suprotstavlja vibrantni rukopis. Grafičarka postupno kroz cikluse razvija svoj likovni rukopis koji se na pojedinim radovima naslanja na tradiciju njemačkog ekspresionizma prve polovice dvadesetoga stoljeća. Naglašena je široka crna linija koja u komunikaciji sa živim koloritom emanira osjećaj šoka i nelagode, svojstven upravo rečenom stilu i razdoblju. Principom ponavljanja, serijalnosti u kojoj se odvijaju minimalni otkloni i pomaci, Selma Đečević ukazuje na princip procesa rasta i postojanja.

Nikica Raičević desetljećima je posvećen slikanju prirodnih krajolika, napose kanjona rijeka Morače i Cijevne. Na zagrebačkoj izložbi izlaže 18 slika nastalih u rasponu od 1990. do 2011. godine. Motive skuplja tumarajući kamenim predjelima, a na slikarsko ih platno prenosi naknadno, procesuirajući ih u svojem atelieru. Iskustvo akvarela, jedne od najzahtjevnijih tehnika, utjecat će tako što je njegov nanos ulja prozračan i nježan. Slikar njeguje istančan senzibilitet za boje koje svojom izražajnošću prenose dojam, atmosferu prostora i osjećaje onoga koji ga proživljava. Prikazi krajolika najčešće ne nose nazive mjesta nego doba dana kada je motiv uhvaćen u zjenicu oka, određeno raspoloženje, ili su jednostavno naslovljeni Kanjon i slično. Izrazita atmosferskičnost, fino kadriranje u kojem se pokatkad izdvaja horizontala stabla, povlači paralelu s tradicijom slikarstva njemačkoga romantizma, napose Caspara Davida Friedricha, što dakako ne umanjuje autentičnost i suvremenost Raičevićeva likovnog iskaza.

Za kraj, izdvojila bih interesantnu činjenicu da Selma Đečević sa svojim snažnim, te Nikica Raičević s lirskim, poetskim rukopisom, potvrđuju labilnu utemeljenost definiranja ženske i muške poetike!

Barbara Vujanović

DANI CRNOGORSKOG FILMA U ZAGREBU

Dokumentarni i igrani film

Ovogodišnja manifestacija „*Dani crnogorskog filma*“ – koju su u okviru „*Dana crnogorske kulture 2011.*“ organizovali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, a uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Crnogorske kinoteke – otpočela je u zagrebačkom Kinu Tuškanac, gdje su posjetioци imali priliku da u dvije večeri, 20. i 21. septembra, vide (u trajanju od po šezdeset minuta) program sačinjen od kratkih i dokumentarnih filmova, dok je treće večeri (22. septembra) prikazan dugometražni film u trajanju od devedeset minuta.

Prve večeri posjetioce je najprije pozdravio predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević, istakavši značaj ovakvih manifestacija za očuvanje kulturne autonomije pripadnika crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, a potom im se, u ime Crnogorske kinoteke, prigodnim riječima obratio i gospodin Andro Martinović, najavivši kako će iduće godine biti u prilici da uživaju u „*Danima igranog crnogorskog filma*“.

I DAN

SMRT PAORA ĐURICE

(kratki igrani film; scenario: Vlatko Gilić i Predrag Golubović; režija: Predrag Golubović)

NIKOM NIŠTA

(kratki dokumentarni film; sc. i režija: Stjepan Zaninović)

VAN DOMETA

(kratki igrani film; scenario i režija: Dušan Kasalica)

ŽIVOT, PRIKLJUČENIJA I ODRŽIVI RAZVOJ JEDNOG KOKOTA

(dokumentarni film; scenario i režija: Vladimir Perović)

DUELLUM

(animirani film; scenario i režija: Andro Martinović)

II DAN

SELO TIJANJE

(kratki dokumentarni film; sc. i režija: Branislav Bastać)

CRVENA RUŽA ZA ...

(kratki dokumentarni film; scenario: Ratko Đurović, Nikša Jovićević; režija: Nikša Jovićević)

DERVIŠI

(dokumentarni film: scenario i režija: Zdravko Velimirović)

STRASTI

(kratki dokumentarni film; scenario: Mato Jelušić; režija: Vladimir Perović)

III DAN

LJUBAV, OŽILJCI

(igrani film – omnibus; scenario i režija: Ivana Četković, Branislav Milatović, Mladen Vujačić i Miloš Pušonjić)

Uloge: Srđan Grahovac, Vesna Vujošević, Dejan Ivanić, Tanja Torbica, Jelena Simić, Slaviša Grubiša, Goran Slavić, Katarina Krek, Jadranka Mamić, Dušan Kovačević, Zoran Vujović, Momo Pićurić, Slobodan Marunović, Pavle Ilić.

DVIJE SJEDNICE TREĆEG SAZIVA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

Prvu, konstituirajuću sjednicu trećeg saziva Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba sazvao je i otvorio (7.9.) gradonačelnik Grada Zagreba gospodin Milan Bandić koji je, pozdravljajući sve prisutne, naglasio: „Činom konstituiranja Vijeća u trećem mandatu nastavlja se proces participacije pripadnika crnogorske nacionalne manjine u upravljanju lokalnim poslovima i vašem doprinosu ukupnom razvitku Grada Zagreba kao modernog grada s razvijenom kulturom ostvarivanja ljudskih i manjinskih prava.“ Nakon što su verificirani mandati 25 izabranih članova Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba; za predsjednika Vijeća izabran je prof. emer. dr. sc. Veselin Simović, a za zamjenika predsjednika Vijeća Dušan Mišković.

Na 2. sjednici Vijeća, održanoj 28.9. u Crnogorskom domu u Zagrebu, najprije je predsjednik Vijeća podnio izvještaj o izborima za članove Vijeća održanim 10.7. (uz obrazloženje da relativno slab odaziv birača leži i u datumu održavanja izbora - vrijeme godišnjih odmora i velike vrućine) i o konstituirajućoj sjednici Vijeća, a potom se pristupilo izboru članova stalnih komisija Vijeća: u Komisiju za financijska pitanja izabrani su: Milo Banović, Marko Bogdanović i Ananije Stojović; u Komisiju za programska pitanja izabrani su: Danilo Ivezić, Marica Horvat i Emilijano Nešković.; u Komisiju za Statut i Poslovnik izabrani su: Strahinja Marović, Milanka Bunčić i Ćazim Asović; u Komisiju za odnose i suradnju s vijećima drugih nacionalnih manjina i vijećima crnogorske nacionalne manjine u RH izabrani su: Ljubomir Kuljača, Milanka Bulatović i Danilo Bunčić.

Novi saziv Vijeća potvrdio je Program rada Vijeća za 2011.g. koji je donijelo Vijeće u prethodnom mandatu, pri čemu je utvrđena preraspodjela sredstava po pojedinim cjelinama Programa (bez promjene ukupnog iznosa planiranih sredstava). Program rada za 2011.g. (s preraspoređenim sredstvima) će biti dostavljen nadležnim službama Grada Zagreba. Vijeće je potom usvojilo Prijedlog Financijskog plana Vijeća i Prijedlog Programa rada Vijeća za 2012.g. Prijedlozi će biti dostavljeni Stručnim službama Grada Zagreba.

Tajnik Vijeća je prisutne upoznao s promjenama u Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, kao i odlukama Ustavnog suda RH vezanim uz te promjene.

IZBORNA SKUPŠTINA DRUŠTVA CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE „MONTENEGRO“ ZAGREB

Izborna skupština Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb održana je 6.10. u Crnogorskom domu u Zagrebu. Na Skupštini, kojoj su prisustvovala 53 člana Društva, prihvaćen je Izvještaj o radu i Financijski izvještaj za protekli dvogodišnji period, kao i Izvještaj Kontrolnog odbora Društva, a potom su za članove Predsjedništva izabrani: Ćazim Asović, Milanka Bulatović, Branko Klikovac, Dušan Mišković, Nataša Musić, Jelena Novičević, Veljko Perović, Ivana Šilić i Jadranka Šincek, a za članove Kontrolnog odbora: Milo Banović, Marko Bogdanović, Marica Horvat, Radojko Jokić i Veselin Vujović.

Dosadašnji predsjednik Društva Dušan Mišković obavijestio je prisutne da do kraja godine predstoji još održavanje 2-3 izložbe, manifestacija Lučindanski susreti 2011. (22.10.), prigodna druženja za katolički i pravoslavni Božić, novogodišnje čestitanje. Programi za 2012. godinu će većim dijelom pratiti programe na nivou NZCH; u drugoj polovici 2012. godine intenzivirat će se aktivnosti na obilježavanju 200-te godišnjice rođenja Petra II Petrovića Njegoša.

Predsjednik NZCH Radomir Pavićević dodatno je obavijestio prisutne o programu obilježavanja 200-te godišnjice rođenja Njegoša: centralni program bit će 2013. na Cetinju; izaći će knjige o Njegošu, a naš istaknuti umjetnik Dimitrije Popović izradit će Njegoševu skulpturu, koja će biti postavljena na Cetinju (istaknuo je da je potrebno sakupiti sredstva za odljev skulpture, dobrovoljnim prilozima članova i prijatelja).

Nakon Izborne skupštine, Predsjedništvo Društva održalo je svoju prvu, konstituirajuću sjednicu i za predsjednika Predsjedništva Društva izabralo Dušana Mišković, a za dopredsjednika Predsjedništva Veljka Perovića. Predsjednik Predsjedništva i dopredsjednik Predsjedništva su ujedno predsjednik, odnosno dopredsjednik Društva i Skupštine Društva. Za tajnicu Društva izabrana je Milanka Bulatović.

Svoju 2. sjednicu Predsjedništvo je održalo 13.10. Predsjednik je prvo dao informaciju o obavljenim pripremama za ovogodišnje Lučindanske susrete (poslatim pozivima, rezervaciji Kino dvorane u Studentskom centru, osiguranom smještaju predstavnika grada-gosta ...), a potom su u Odbor za pripremu i realizaciju Susreta imenovani: Ć. Asović, B. Klikovac, D. Mišković, V. Perović i B. Popović.

Za delegate za Izbornu Skupštinu NZCH ispred Društva „Montenegro“ imenovani su: Danilo Ivezić, Dragutin Lalović, Radomir Pavićević, Veljko Perović i Dušan Mišković, a za kandidate za članove Predsjedništva NZCH predloženi su: Danilo Ivezić, Dragutin Lalović i Radomir Pavićević.

Potvrđeno je da će se glazbeno scenski program, koji će izvesti umjetnici iz Danilovgrada i za koji je oko 100 pozivnica podijeljeno ili poslano poštom, održati 21.10. u Novinarskom domu.

SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE

Trinaesta sjednica Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, koju je sazvao i vodio predsjednik dr. sc. Radomir Pavićević, održana je 15.10. u Crnogorskom domu u Zagrebu.

Izborna skupština NZCH. U okviru završnih priprema za izbornu skupštinu NZCH (19.11.) Predsjedništvo je utvrdilo (osim iz udruga koje još nijesu održale svoje skupštine) liste delegata i prijedloge za članove Predsjedništva, kao i kandidate za predsjednika i potpredsjednika Skupštine NZCH. Predložene liste su otvorene i na samoj Skupštini NZCH mogu biti proširene i dopunjene.

Pravilnika o priznanjima NZCH. Predsjedništvo je jednoglasno usvojilo Pravilnik o priznanjima NZCH, a prijedloge osoba kojima će biti uručena priznanja na Svečanoj sjednici (21.12.) treba da dostave udruge članice NZCH sukladno utvrđenim kriterijima u Pravilniku.

Obilježavanje 200-te godišnjice rođenja Petra II Petrovića Njegoša. Jedna od najznačajnijih aktivnosti u narednoj godini je realizacija programa obilježavanja 200 godina rođenja Petra II Petrovića Njegoša (koji je započelo u ovoj, a završava u 2013. godini). Konstatirano je da su osim udruženja učešće u akciji prikupljanja sredstava za izradu skulpture uzela i vijeća crnogorske nacionalne manjine u Rijeci, Primorsko-goranskoj županiji, Splitu, Splitsko-dalmatinskoj županiji, Gradu Zagrebu, Puli, Istarskoj-županiji, koja su ovu aktivnost ugradila u svoje programe za 2012. i 2013. godinu. Pojedinačni prilozi će ići isključivo preko općih uplatnica na posebni donatorski žiro račun NZCH kod *Privredne Banke Zagreb, broj žiro računa: 2340009 – 1510458063.*

Prijava programa. U okviru priprema za prijavu programa za sufinansiranje od strane Savjeta za nacionalne manjine u 2012., upozoreno je na poštivanje Kriterija koje je utvrdio Savjet, kao i na Metodologiju za praćenje i kontrolu trošenja sredstava. Savjet sufinansira četiri programske cjeline: *informiranje, izdavaštvo, kulturni amaterizam i kulturne manifestacije*, a sve izvan toga udruge trebaju pokušati realizirati u kontaktu s jedinicama lokalne, područne (regionalne) samouprave. U svakoj od njih su predviđena određena sredstva za programe nacionalnih manjina i poželjno je kvalitetnim programima pokušati doći do tih sredstava.

Udrugama je sugerirano da usklade programske aktivnosti u 2012.g. s vijećima i predstavnicima crnogorske nacionalne manjine na području svoga djelovanja i da preko njih ostvare uspješniju komunikaciju s jedinicama lokalne, područne (regionalne) samouprave.

Prijedlog izdavačkog plana NZCH za 2012. godinu. Savjet za izdavaštvo NZCH je na svojoj sjednici (7.10.) utvrdio Prijedlog izdavačkog plana NZCH u 2012. godini, s kojim je prisutne upoznao predsjednik Savjeta Dragutin Lalović. Prisutni su prijedlog prihvatili.

Prijem nove uduge u NZCH. Novoosnovano Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Grada Zadra i Zadarske županije, koje je na svojoj osnivačkoj skupštini donijelo odluku o ulasku Društva u NZCH, bilo bi primljeno u NZCH ukoliko sva potrebna dokumentacija bude dostavljena do datuma održavanja izborne Skupštine NZCH. U međuvremenu, do rješavanja statusa, predstavnici udruženja iz Zadra će biti pozivani i prisustvovati svim događanjima koje organizira NZCH.

Lučindanski susreti 2011. godine. Kraću informaciju dao je Dušan Mišković, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, koje je organizator i ovogodišnjih susreta (22.10., u Kino dvorani Studentskog centra u Zagrebu).

DRUŠTVO CRNOGORACA OSNOVANO I U ZADRU

Osnivačka skupština zadarskog Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore održana je u Multimedijalnoj dvorani Gradske knjižnice Zadar. Nazočne je pozdravio predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj dr. Radomir Pavićević koji je naglasio kako je napokon došlo vrijeme da i Zadar dobije udrugu koja će okupljati Crnogorce i prijatelje njihove države:

– Ova udruga nije politička i nije strogo etnička. Dobrodošli su svi koji imaju neke veze s Crnom Gorom, bilo da potječu iz te države ili su je tek posjetili i zavoljeli njenu kulturu i običaje. Upravo njegovanje kulture i običaja, stvaranje i očuvanje nacionalnog identiteta te razvijanje pluraliteta, naš je jedini cilj. Integracija bez asimilacije jest polazna točka djelovanja svih manjinskih, odnosno nacionalnih udruga na području Republike Hrvatske. Naime, Hrvatska je u Europskoj uniji vrlo cijenjena i priznata zbog svog odnosa prema manjinama, čemu svjedoči činjenica da upravo Hrvatska ima najveći broj manjinskih udruga u Europi. Drago mi je da smo uspjeli osnovati društvo koje će sada djelovati na području grada Zadra i Zadarske županije gdje ima oko 300 ljudi koji svoje korijene vuku iz Crne Gore. Najveće društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore djeluje u Zagrebu, potom u Splitu, pa u Rijeci i Istri gdje imamo čak devet ovakvih društava, a sada je nakon Zadra ostao još samo Dubrovnik u kojem ćemo, također, osnovati društvo.

(Izvor: ZADARSKI LIST, 12. 9. 2011. godine)

ZAŠTITA MANJINA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U okviru programa 15. Etno smotre, dana nacionalnih manjina Grada Rijeke, u Grand hotelu Bonavia održana je 23. rujna tribina pod nazivom „*Aktualna pitanja zaštite nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*“. Na tribini su sudjelovali Štefica Stažnik, dipl. iur., zastupnica Vlade RH pred Europskim sudom za ljudska prava, prof. dr. sc. Milorad Pupovac, prof. dr. sc. Žarko Puhovski, prof. dr. sc. Elvio Baccarini, prof. dr. sc. Nenad Mišćević, Ljubomir Mikić, dipl. iur. iz Ministarstva uprave te prof. dr. sc. Ivan Padjen, dok je moderator tribine bio prof. dr. sc. Miomir Matulović.

Na tribini je bilo riječi o nedavno održanim izborima za vijeća nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i regionalne samouprave, o nedavnim odlukama Ustavnog suda, koji je neustavnim proglasio posljednje izmjene Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i drugim pitanjima koja se tiču zaštite nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Između ostaloga, na tribini je istaknuto kako se protiv Hrvatske ne vodi niti jedan spor pred Europskim sudom za ljudska prava koji bi se ticao povrede prava nacionalnih manjina.

Dragutin Lakić

PETNAESTA JUBILARNA ETNO- SMOTRA – HKD RIJEKA

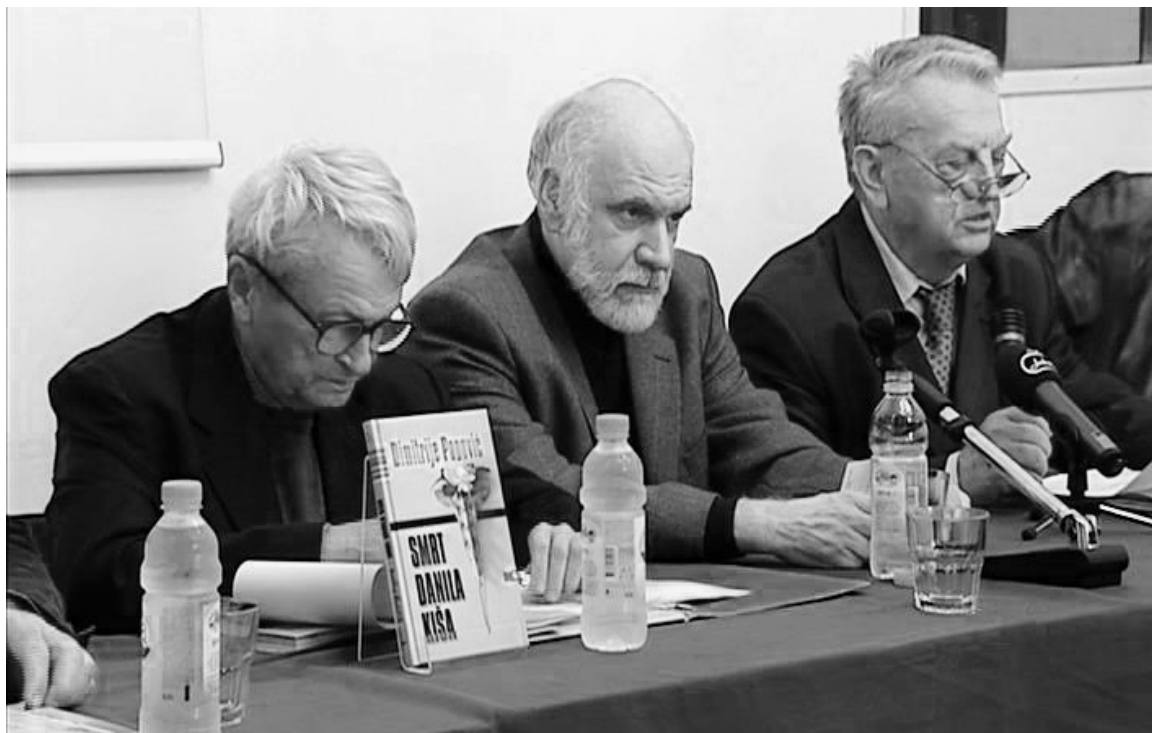
Dani nacionalnih manjina u Rijeci, 15. jubilarna etno-smotra, završila je velikom folklornom priredbom na kojoj je nastupilo sedam folklornih skupina s više od stotinjak pjevača i plesača u pratnji orkestra. Priredbu za čiju je organizaciju bila zadužena i HGU PGŽ – Podružnica Rijeka, otvorio je nastup njenog tradicionalnog gosta, nagrađivanog autora Alena Polića koji je pozornicu podijelio s vokalnom skupinom KPD Rusina i Ukrajinaca Kaljina Rijeka. Jedan od najvećih pljesaka zaradio je nastup gostiju ovogodišnje Smotre – KUD-a Shqiponja iz Bjelovara te Plesne skupine Testveriseg iz mađarskog Soprona.

Nastupili su i Srpsko kulturno društvo Prosveta, Makedonsko kulturno društvo Ilinden, Matica Slovačka, Češka beseda, Udruga Aškalija i KUD Zvir Jelenje. Posjetitelji su ujedno mogli razgledati izložbu folklorne glazbene baštine, odnosno tradicijskih glazbala. Dvodnevna tradicionalna manifestacija, čiji je moto „*Bogatsvo je živjeti u zajedništvu*“, u organizaciji Grada Rijeke, zadnjeg je dana održavanja ispunila dvoranu HKD-a na Sušaku i stvorila živu atmosferu, pregršt spontanih pljesaka i odobravanja publike, koja je burno podržala svaki nastup neke od skupina nacionalnih manjina grada Rijeke i njihovih gostiju.

Dragutin Lakić

Sedma knjiga akademskog slikara Dimitrija Popovića

„SMRT DANILA KIŠA“

SAN

Na travnjaku ispred monumentalne zgrade cetinjske općine, pored jednog vitkog srebrnastog bora, nepomično je stajao Danilo Kiš, odjeven u svijetlo odijelo. Široki sako bio je star, raskopčan i iskrzanih rukava na rubovima. Umjesto košulje vidjela se rendgenska slika njegovih plućnih krila, a iza nje u dubini prsnog koša, na mjestu gdje se nalazilo srce, visjela je u obliku dunje mala svjetiljka mutno trepereći žučkastu svjetlost. U rukama je držao korijenje neke biljke. Bio je bosonog. Dok sam mu prilazio, počela je padati kiša. Krupne su kapi namakale svijetlu tkaninu odjeće i klizile niz plastičnu glatku površinu rendgenske snimke. Voda se cijedila ispirući ostatke zemlje s isprepletenih žilica korijenja. Kad sam mu se približio, pružio sam mu plaketu koju je bez riječi uzeo i potom sporim pokretom otvorio njene korice. Kiša je sprala sve što je na pergamentu bilo ispisano. Ubrzo se cijela površina zamutila sivocrnom bojom nastalom od razlivenih tušem ispisanih slova Danilova imena i prezimena.

Dvorana „Bruxelles“ Europskoga doma u zagrebačkoj Jurišićevoj ulici bila je premala da primi sve posjetioce koji su željeli 12. oktobra ove godine da prisustvuju promociji knjige priča akademskog slikara Dimitrija Popovića „*Smrt Danila Kiša*“. Pozivu na predstavljanje zbirke kratkih proza – koju su objavili Izdavačka kuća V.B.Z. d.o.o. Zagreb, Skaner studio d.o.o. Zagreb i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske – odazvali su se brojni poštovaoci djela svjetski poznatog hrvatskog umjetnika crnogorskog porijekla, a među njima i mnoge ličnosti iz javnog, političkog, kulturnog i estradnog života Hrvatske: Veljko Bulajić, Budimir Lončar, Božo Biškupić, Tereza Kesovija, Arsen Dedić, Severina Vučković ...

Pozdravljajući prisutne u ime jednog od izdavača, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević biranim je riječima istakao ponos Zajednice na svog člana koji je obogatio ne samo njen umjetnički opus nego i izdavačku djelatnost, a potom je dramski umjetnik Goran Matović, iz priče po kojoj je i cijela knjiga dobila ime, pročitao odlomak koji, kroz san Dimitrija Popovića, kao da nagovještava bolest Danila Kiša.

Ako je književno veče bilo zamišljeno i kao svojevrsni *hommage* Danilu Kišu, čini se da boljeg sudionika od kosmopolite i humaniste Predraga Matvejevića nije bilo moguće naći. Doktorand pariske *Sorbonne-e*, profesor slavistike na rimskom univerzitetu *La Sapienza*, gostujući profesor na *New York University*, *École des langues orientales*, *Université catholique de Louvain* i laureat počasnog doktorata u povodu šestote godišnjice postojanja Univerziteta u Perpignanu – govorio je, toplo kako to može samo onaj ko je prijateljevao s nekim ko je bio ekskomuniciran, o piscu „*Grobnice za Borisa Davidovića*“ i to u gradu koji se uvijek može podičiti podatkom da je u njemu odštampano „*7000 dana u Sibiru*“ Karla Štajnera.

Ugledni hrvatski intelektualac Božo Rudež podsjetio je da Dimitrije Popović spada među dvadesetak umjetnika, likovnih kritičara i filozofa koji su bili pozvani da odgovore na *Pismo Pape Ivana Pavla II. umjetnicima*, a njihovi odgovori su zabilježeni u knjizi *Umjetnici odgovaraju Papi Ivanu Pavlu II.*, objavljenoj u Milanu 2003. godine.

Prisutnima se obratio i sam autor Dimitrije Popović, ne sporeći kako je gotovo cijelo njegovo stvaralaštvo prožeto temom smrti, te je – pokazujući tako (kao, po riječima Dražena Katunarića, „najbolji poznavatelj anatomije i dinamike mišića“) i u pisanju svoj perfekcionizam i posvećenost detalju – istakao da i ovo njegovo djelo već samim naslovom započinje riječju *smrt* (Danila Kiša), ali je i naglasio da knjiga završava pričom „*Porodaj*“ u kojoj se u posljednjoj rečenici slavi rođenje novog života!

Na kraju je glumac Goran Matović sugestivno pročitao epilog priče „*Smrt Danila Kiša*“, koji govori o posljednjem susretu Dimitrija Popovića s velikim piscem, dva mjeseca prije njegove smrti u Parizu.

Promotivna prodaja knjige, organizovana u auli Europskoga doma, bila je i prilika mnogim poštovaocima Dimitrija Popovića da dobiju posvetu velikog umjetnika, ali i da se s njim fotografišu za uspomenu na jedno odista lijepo književno veče, kakvo i priliči djelu svrstanom u V.B.Z.-ovu biblioteku *Ambrozija*.

Zoran Drašković

ZLOKOBNA SIMBOLIKA

... Odjednom je napetu tišinu sobe ispunio Danilov glas. Snažan ugodan glas u kojem se osjećao onaj nikotinski timbar. Danilo je uzeo daljinski upravljač i pojačao ton. Promatrao sam njegov lik. To mirno blijedo lice po kojem je titrala umjetna svjetlost tv ekrana. Učinilo mi se da je ovaj Danilo što sjedi blizu mene sav predan onome Danilu na ekranu. Kao da sam u tom momentu osjetio njegovu smrt. Ta živa slika s ekrana doimala se poput nekog elektronskog sarkofaga koji čuva u memoriji književnikov lik, živ, pun vitalnosti, koji egzistira u toj dokumentarnoj stvarnosti svijeta televizijske iluzije. Nasuprot te žive iluzije vlastitog lika, sjedio je u fotelji, gledajući sebe kao u nekom magičnom ogledalu, bolešću iscrpljeni Danilo. Činilo se da je u tih nekoliko minuta duboko proživljavao sjećanje na samoga sebe. Postao je vlastita živa nemoćna sjena. Dugim koščatim prstom svoje mršave ruke, kao da upravlja svojom sudbinom, pritisnuo je daljinski upravljač i sam sebe ugasio. Iluzija je nestala. Ostala je stvarnost bolesnog pisca, stvarnost tijela koje stradava od bolesti, lišeno svake nade za mogući oporavak. Ona misao o smrti koja je Danila mučila od dječaćkih dana postala je njegova realnost, postala je on sam. Sada je smrt mogao istinski osjetiti i vidjeti u svojoj duši i na svom tijelu.

Otvorili smo drvene škure na prozoru dnevne sobe. Svjetlost je ispunila prostor. Raspršila je ono što mi se malo prije činilo kao neugodan san u kojem su jedan naspram drugog stajali i tajnom energijom komunicirali život i smrt oboljelog pisca. Otpratili smo Pascale i Danilo do vrtnih vrata. Pozdravili smo se posljednji put. Oblaci s Lovćena gomilali su se nad Cetinjem. U daljini se čuo mukli zvuk grmljavine. Bujno zelenilo moga vrta s granama voćaka što su se nadvijale nad putem počelo je dobijati neku sivkastu patinu. Spremala se oluja. Dok smo Jagoda i ja žurili kući, kapi kiše su stvarale sve intenzivniji zvuk padajući po gustom lišću. Neom spontanom asocijacijom zlokobne simbolike prisjetio sam se završetka Danilova romana „*Bašta, pepeo*“.

«Sada moramo da krenemo», rekla bi tada moja majka.

«Gospode, kako se ovdje brzo smrkava.»

Zbirka kratkih proza akademskog slikara Dimitrija Popovića – koju su, pod naslovom „Smrt Danila Kiša“, proljetos zajedno objavili V.B.Z. d.o.o. Zagreb, Skaner studio d.o.o. Zagreb i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske (što su čitaoci našeg glasila saznali sa 47. stranice u br. 70) – predstavljena je i u Podgorici, a tekst o tom izuzetno zapaženom događaju prenosimo iz lista POBJEDA.

Predstavljena knjiga priča Dimitrija Popovića
NOSITELJICE TRAGIČNOG OSJEĆAJA ŽIVOTA

Knjiga priča „*Smrt Danila Kiša*“ čiji je autor Dimitrije Popović predstavljena je preksinoć u knjižari „Karver“. Narativnu avanturu čuvenog slikara tumačili su književnici Miraš Martinović i Balša Brković i književni kritičar Vlatko Simunović.

Odavno u Podgorici jedan događaj iz svijeta književnosti nije izazvao toliku pažnju publike. Očito naviknut na svijetla pozornice i burne aplauze kojim ga dočekuju pobornici njegove umjetnosti, ljudima koji su do posljednjeg centimetra ispunili plato uz obalu Ribnice obratio se i Dimitrije Popović.

– Ovakvi događaji uvijek su korisni za sve nas. Umjetnike naročito. Desi se da tumači otkriju stvari koje su nam nepoznate – kazao je Popović.

Miraš Martinović je uočio da svi junaci nove proze Dimitrija Popovića nose svoje udese, koji su unaprijed propisani, a kroz njih se samo realizuju u zemaljskim uslovima. Pisac je sve svoje priče „digao do nivoa metafore i u tome je njihova veličina“.

– Dimitrije je umjetnik snažnih vizija i velikih poruka. Podloge za priče uzete su iz života. U osnovi su surove, sa tragičnim epilogima, ali one su pretvorene u umjetnost, koja je njihovu surovost artikulisala u poruku. Koliko je metafizičar u svojoj umjetnosti, toliko je Dimitrije realista u prozi. Upravo taj visok stepen realnosti pobuđuje osjećaj divljenja. Ta dva pola, među kojima je razapet njegov umjetnički senzibilitet, čine ga osobenim – rekao je Martinović.

Vlatko Simunović je kazao da su metaforične i metafizičke vizije Dimitrija Popovića u funkciji potrage za suštinom svijeta i odgovorom na pitanje – iz kog izvora i za kakvu nam je svhu dat dar života.

– Predmet Popovićeve proze je život kao beskrajno složen splet okolnosti i ljudskih osjećanja, tajne i tajanstva. Ove priče emituju poruku da svaki pokušaj uobličjenja života predstavlja napor čiji je značaj sudbinski i nosi u sebi odsudno pitanje uspjeha i promašaja, života i smrti – kazao je Simunović.

Priče Dimitrija Popovića on je tretirao kao „tjeskobne nositeljice tragičnog osjećaja života“.

V. S.

(Dnevni list POBJEDA, 11. septembar 2011. godine)

Školovanje djece u dijaspori

VELIKO INTERESOVANJE ZA UČENJE CRNOGORSKOG JEZIKA

Nakon uspješno organizovane ljetnje škole za djecu naših iseljenika u odmaralištu na Ivanovim Koritima, nedavno je crnogorskoj javnosti predstavljen komplet udžbenika „*Crna Gora moja postojbina*“, zajednički poduhvat Zavoda za školstvo, Centra za iseljenike, Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija i UNDP koji je finansijski pomogao njegovu realizaciju.

Kolaž književnosti, jezika, istorije, geografije, muzičkog stvaralaštva i crnogorske baštine kojoj će se djeca u dijaspori ali i njihovi roditelji sigurni smo mnogo obradovati poslužilo nam je kao povod za razgovor sa dr Milanom Vukčevićem direktorom Centra za iseljenike Crne Gore. On ističe da će trotomna knjiga „*Crna Gora moja postojbina*“ našoj djeci u dijaspori biti od velike pomoći za bolje upoznavanje Crne Gore. Programi udžbenika, kao i sami udžbenici su prihvaćeni od Savjeta za opšte obrazovanje Ministarstva prosvjete Crne Gore. U cilju realizacije ovog obimnog projekta Centar za iseljenike je angažovao brojnu ekipu eksperata pa udžbenici nijesu prilagođeni samo za ljetnju školu već i za polugodišnje škole za koje postoji veliki interes u više zemalja u dijaspori.

Po riječima Vukčevića, knjige – udžbenici „*Crna Gora moja postojbina*“ svojim sadržajem odražavaju višenacionalno, multikulturalno i multikonfesionalno biće Crne Gore, i to je njihova najveća vrijednost. On ne sumnja da će ljetnje škole za djecu naših iseljenika, koje će se uskoro realizovati u Lovćencu i Luksemburgu, biti uspješne i rado posjećene od najmlađih Crnogoraca u inostranstvu kao i škola na Ivanovim Koritima (ove godine je organizovana peti put), odnosno škola u provinciji Čako u Argentini čijem organizovanju je značajno pomogao Drago Mićunović počasni konzul u Argentini.

Dr Milan Vukčević kaže da su udžbenici bitan ali ne i jedini preduslov za realizaciju dopunske nastave na crnogorskom jeziku u dijaspori. Nastava se, kaže on, može realizovati i kroz saradnju sa našim klubovima i asocijacijama jer trenutno u svijetu ima blizu stotinu udruženja sa prostora Crne Gore. Predstoji zajednički rad državnih institucija na čelu sa Ministarstvom prosvjete na analizi izvođenja dopunske nastave u inostranstvu i osmišljavanju održivog modela za njenu organizaciju koji će se razlikovati od zemlje do zemlje, kaže Vukčević. Dakle, interesovanje za crnogorske škole u inostranstvu je sve veće. U tom smislu Centar za iseljenike će donirati udžbenike, Ministarstvo prosvjete pružati stručnu i materijalnu pomoć, a naši klubovi oformiti odjeljenja i obezbijediti prostor. Tako će najmlađi Crnogorci više znati o zavičaju svojih predaka.

Jovan Stamatović i Dragan Cvijović

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 16. oktobar 2011. godine)

DONACIJA DJEČJEM VRTIĆU NA RATI KOD BAJMOKA

Povodom 90 godina od formiranja naselja Rata kod Bajmoka u opštini Subotica, to naselje je posjetila delegacija Udruženja Crnogoraca Srbije „Krstaš“ i Crnogorske partije.

Davne 1921 godine, ovaj prostor su pored ostalih naselile i 102 crnogorske porodice.

„Danas na Rati žive potomci crnogorskih kolonista u harmoničnom suživotu sa ostalim nacionalnim zajednicama što čini najveću vrijednost i bogatstvo multikulturalne Subotice i Vojvodine u cjelini“ – istakao je Nenad Stevović predsjednik Crnogorske partije i „Krstaša“ uručujući donaciju Dječjem vrtiću na Rati.

Radujući se poklonima (LCD TV, DVD i slatkiši) djeca su gostima priredili nezaboravan program.

Dječji vrtić na Rati je istureno odjeljenje Predškolske ustanove „Naša radost“ iz Subotice i pohađa ga 20-oro djece u skromnim uslovima iznajmljenog prostora.

(Press služba „Krstaš“, 23.9.2011.)

Alfred Lord Tennyson

CRNA GORA

**Alfred Lord Tennyson
(1809 – 1892)**

Alfred Lord Tennyson je rođen 6. 8. 1809. godine u Engleskoj u gradu Somerzby kao četvrto od dvanaestoro djece George i Elizabeth (Fytche) Tennyson.

Tennyson je veliki engleski romantičarski pjesnik, jedan od najvećih predstavnika poezije viktorijanskog doba. Poeziju je počeo pisati u ranoj mladosti po uzoru na lorda Bajrona. Studirao na Trinyti College u Cambridge. Napisao brojne lirske pjesme, elegije i poeme. Najpoznatija djela su mu: Poeme (1833), In memoriam (1850), Kraljevske slike (1859), Sonet o Crnoj Gori (1877) i dr. Autor je i nekoliko drama i pozorišnih komada.

Umro je 6. 10. 1892. godine, sahranjen na „Pjesničkom uglu“ na Vestministerskom groblju.

Uzdigli se do visina đe no klikću orli carski.
Svoju vjeru sačuvali i slobode sunce vrelo.
Danju - noću na nogama, hrabro stoji pleme cijelo
sa rukama na oružju, protiv hordi agarjanskih.

Nadiraše bez prestanka al' prodrijeti ne mogaše
sila turska, salamana po klanacah ovijeh svetih.
Krvavi se polumjesec sa bojišta povraćaše,
ranjen mačem Prometeja po stijenama razapetih.

O najmanji od naroda! Tvrda stijeno tvrđeg kraja!
Prijestolje od slobode, ti velika Crna Goro!
Protiv sile otomanske ti se rveš mišcom golom,
Sa stotinom na hiljade ratujući naokolo.

Otkako je oblak pao đe se krš sa nebom spaja,
U njedrima tvojim nije bilo boljeg naraštaja.

Velike riječi mogu izgovarati samo veliki ljudi, a samo veliki ljudi mogu biti i velike literate. Istorija književnosti je to potvrdila bezbroj puta. Ovo pravilo je važno, jer potvrđuje da su samo velike literate jedine kadre da napišu vrijedna i besmrtna djela koja, nadživljavajući njih same, pokazuju njihovu stvarnu veličinu.

Tennyson je upravo prava paradigma navedenog. Njegov dostojanstveni život, svjedočanstvo je nemirne senzibilne duše koja je, napivši se crnogorske ljepote, ostavila u pjesmi „**Crna Gora**“ neizbrisiv trag i trajnu sponu Tennysona i Crnogoraca. U vremenu kada je nastala pjesma „*Crna Gora*“, crnogorska država je utirala put svoje nezavisnosti. Ta trnovita staza ka slobodi i dostojanstvu očarala je Tennysona koji, ne mogavši ostati ravnodušan, Crnogorcima, Crnoj Gori i svijetu ostavlja neizbrisiv trag njihovog hrabrog bitisanja i neizmjerne ljepote. Tennyson nas je zadužio, a na nama je da bar na ovakav način podsjećamo svijet, ali i nas same, na djela i njihove autore koji su kroz umjetnost pronosili svijetom ime Crne Gore.

Nenad Stevović

U vrijeme kada se ponovo javljaju pokušaji negacije crnogorskoga jezika, s iskrenom zahvalnošću smo primili i s neskrivenim ponosom objavljujemo rad dr. sc. Josipa Silića, prof. emer. – slaviste svjetskoga glasa i jednog od autora Pravopisa crnogorskoga jezika i Gramatike crnogorskoga jezika – u kojem ugledni naučnik lingvistički (a ne politički!) još jednom pokazuje što crnogorski jezik čini različitim od ostala tri jezika štokavskoga sistema.

DVIJE REKONSTRUKCIJE JEZIKA GORSKOGA VIJENCA PETRA PETROVIĆA NJEGOŠA

Ovdje će biti govora o trima interpretacijama jezika Gorskoga vijenca Petra Petrovića Njegoša: Popovićevoj (objavljenoj 1963), Marojevićevoj (objavljenoj 2005) i našoj (koja će uspostaviti odnos između jedne i druge te dati kritički osvrt i na jednu i na drugu).

Godine je 2005. u izdanju C i D-a Podgorice izišlo kritičko izdanje Gorskoga vijenca s tekstologijom. Redakciju je, komentar i predgovor napisao Radmilo Marojević. U predgovoru (na 33 stranice) kaže da je rekonstrukcija ortoepije jezika Gorskoga vijenca zasnovana na "novoštokavskoj prozodiji", tj. na prozodiji na kojoj je zasnovana i ortoepija srpskoga književnog jezika. (Time je iskazao svoj stav o pripadnosti crnogorskoga jezika srpskome jeziku. - Pokazat ćemo da je naš stav drukčiji.)

Prije svega, na jezik književnoga djela (kakav je Gorski vijenac) treba gledati kao na jezik književnosti, a ne kao na književni (standardni) jezik. Ako na nj (na jezik književnoga djela) gledamo tako, onda ga stavljamo u jedan od funkcionalnih stilova književnoga (standardnoga) jezika, koji podliježe vlastitoj normi. Ako je tako, ako podliježe vlastitoj normi, ako ne podliježe normi kojoj podliježu znanstveni (naučni), administrativno-poslovni i novinarsko-publicistički jezik, onda ima i vlastita pravila. Zašto je to tako? - To je tako zato što pripada jeziku kao sistemu, a ne jeziku kao standardu. Sve ono što se u njemu nalazi jest izbor mogućnosti koje mu pruža sistem. U tome izboru nema zabrane. Elementima se njegova izbora pristupa po načelu konjunkcije ("i-i"), a ne po načelu disjunkcije ("ili-ili"). Drugim riječima, njegovu se jeziku pristupa lingvistički, a ne sociolingvistički. Njime naime vladaju isključivo jezična, a ne i jezična i društvena pravila kakva vladaju znanstvenim (naučnim), administrativno-poslovnim i novinarsko-publicističkim jezikom. (Riječ je ovdje, dakako, o funkcionalnim stilovima.) (I u razgovornome stilu književnoga (standardnoga) jezika ima specifične slobode izbora. Zato ga ovdje izostavljamo. - Još naime nismo načistu s time što razgovorni stil u biti jest.)

Kako pak mi (u skladu s teorijom E. Coseriu) uspostavljamo odgovarajuću vezu između sistema i govora, jezik književnomjetničkoga djela ipak uključujemo u funkcionalne stilove standardnoga (književnoga) jezika. Podaci do kojih dolazi svojom slobodom izbora dobro dolaze drugim funkcionalnim stilovima. Posebno to vrijedi za leksik i njegove (stilske) figure.

Tako činimo i s jezikom Gorskoga vijenca Petra Petrovića Njegoša (dakako, i s jezikom ostalih njegovih djela). Specifičnosti su toga jezika i jezika znanstvenih (naučnih), administrativno-poslovnih, novinarsko-publicističkih i dr. djela crnogorskoga podneblja takve da ga (ih) moramo autonomizirati, tj. odvojiti i proglasiti čimbenicima posebnoga standardnog (književnog) jezika u okviru štokavskoga sistema.

Jedna je od oštrih kritika koje se upućuju na račun gramatike crnogorskoga jezika njezina "kroatizacija". Kaže se da je gramatika crnogorskoga jezika kroatizirana. Oni koji to čine ne znaju (ili ne žele znati) da je gramatika svih standardnih (književnih) jezika o kojima je riječ ista. Ako je (štokavski) sistem isti, onda je i njegova gramatika ista.

Ono što je karakteristično za crnogorski jezik, i bilo i jest, to je jatovska jotacija. To potvrđuje i jezik Gorskoga vijenca. U njemu se **tje** ostvaruje kao **će** i **dje** kao **de**. Usp.: (1172) **učeraste**: *u glavu mu pamet učeraste*, (1001) **pođetinji**: *pođetinji čelo namršteno*. (Za **sje** > **še** i **zje** > **že** v. poslije.)

Budući da u vezi s time ima nesporazuma, reći ćemo o tome koju više.

Nekoliko smo puta rekli da štokavski sistem ima 36 fonema (glasova). Posebno smo to naglasili govoreći o crnogorskome jeziku (usp.: Crnogorski jezik - naučno-metodološke osnove standardizacije crnogorskoga jezika, Podgorica, 2010).

Obično se kaže da crnogorski jezik ima dva fonema (glasa) više od hrvatskoga, srpskoga i bosanskoga (bošnjačkoga) jezika. Ne, i crnogorski jezik kao sistem, kao i hrvatski kao sistem, kao i srpski kao sistem i kao i bosanski (bošnjački) kao sistem, ima 36 fonema (glasova) (Pritom moramo reći to da se svaki sistem, pa onda i štokavski, mora shvaćati kao potencija (mogućnost).) Kad za sva četiri jezika (bosanski (bošnjački), crnogorski, hrvatski i srpski) kažemo da su sistemi (a jesu), onda mislimo na njih kao pripadnike zajedničkome sistemu - štokavskome. Pritom (prema de Saussureu i Coseriuu) razlikujemo sistem i govor. Sistemom vladaju lingvističke, a govorom sociolingvističke zakonitosti. To nas onda dovodi do toga da na jezik gledamo dvojako: kao na jezik sistem i kao na jezik standard (književni jezik). Spomenuta su nam četiri jezika kao sistemi jedno, a kao standardi (književni jezici) drugo. Kao sistemi su isti (pripadaju jednome te istome sistemu - štokavskome), a kao standardi (književni jezici) različiti. Kao standardni su (književni) jezici varijeteti štokavskoga sistema. Zato kažemo da sva četiri (kao varijeteti štokavskoga sistema) imaju isti broj fonema (glasova) - 36: 30 konsonantskih i 6 vokalskih (uključujući i vokalsko **r**). Konsonantski se dijele na konsonante (suglasnike) i sonante (glasnike). Konsonanti se dalje dijele na tvrde i meke te na zvučne i nezvučne. Konsonanti su **b**, **c**, **č**, **ć**, **d**, **ž**, **ž**, **f**, **g**, **h**, **k**, **p**, **s**, **š**, **t**, **z** i **ž**, a sonanti **m**, **n**, **ń**, **l**, **í**, **r**, **v** i **ǰ**. (Ovdje moramo razlikovati foneme (glasove) od grafema (slova). Fonem (glas) **ž** ima grafem (slovo) **dž**, fonem **ž** - grafem (slovo) **đ**, fonem (glas) **í** - grafem (slovo) **lj**, fonem **ń** - grafem (slovo) **nj** i fonem (glas) **ǰ** - grafem (slovo) **j**. Nezvučni su fonemi (glasovi) **c**, **č**, **ć**, **f**, **h**, **k**, **p**, **s**, **š** i **t**, a zvučni **b**, **d**, **ž**, **ž**, **g**, **z** i **ž**.)

Svaki nezvučni fonem (glas) ima nasuprot sebi zvučni. Tako nezvučni **č** ima nasuprot sebi zvučni **ž**, nezvučni **ć** - zvučni **ž**, nezvučni **k** - zvučni **g**, nezvučni **p** - zvučni **b**, nezvučni **s** - zvučni **z**, nezvučni **š** - zvučni **ž** i nezvučni **t** - zvučni **d**. Kako vidimo, nezvučni **c**, **f** i **h** nemaju nasuprot sebi odgovarajuće zvučne (parnjake). - Ovdje moramo reći ovo: Svaki nezvučni fonem (glas) mora imati nasuprot sebi zvučni fonem (glas) i obrnuto. To zahtijeva sistem - u ovome slučaju štokavski sistem. Nezvučnost zahtijeva zvučnost i obrnuto. Nema nezvučnosti bez zvučnosti i obrnuto. Pritom treba imati na umu to da je sistem, rekli smo, potencija (mogućnost) koja se može, ali ne mora realizirati. Tako je s nezvučnim fonemima (glasovima) **c**, **f** i **h**. Kad bi bili realizirani, glasili bi **ž** (za nezvučni **c**), **F** (za nezvučni **f**) i **γ** za nezvučni **h**. Kad bi postojali uvjeti (potrebe), i nezvučni bi fonemi (glasovi) **c**, **f** i **h** imali nasuprot sebi zvučne foneme (glasove) **ž**, **F** i **γ**. To potvrđuje njihov kontakt sa zvučnim fonemima. Usp.: *otac bi* (to znao) > [òtažbi] (to znao), *šef bi* (to znao) > [šëFbi] (to znao) i *Čeh bi* (to znao) > [čëγbi] (to znao). Morali smo to reći da bismo razumjeli ono o čemu ćemo govoriti malo poslije.

Konsonantski se (suglasnički) fonemi dalje dijele na tvrde i meke. Tvrđi su **č**, **ž**, **ž** i **š**. Meki su (nasuprot njima) **ć**, **ž**, **ž** i **š**.

U posljednje se vrijeme znade čuti da su fonemi (glasovi) **ž** i **š** u crnogorskome jeziku izmišljeni, i to iz političkih razloga. Ne, nisu izmišljeni - pogotovo ne iz političkih razloga. Oni su činjenice crnogorskoga jezika. Nalaze se i u lokalnim crnogorskim govorima. (Politiku stavljaju kao uzrok, pa i posljedicu, oni kojima stanje o kojemu je riječ ne odgovara. Fonemi su (glasovi) **ž** i **š** utvrđeni lingvistički, a ne politički. To ćemo pokazati sada.)

Fonemi su (glasovi) **ž** i **š** nastali jatovskom jotacijom, tj. kontaktom **z** i **s** sa **j** iz **je** kao rezultatom refleksa glasa jata. (To **je** u crnogorskome jeziku više nije refleks glasa jata. Zato se u njemu **j** ponaša kao i svako drugo **j** koje uvjetuje jotaciju.)

Takvom su jatovskom jotacijom nastali i fonemi (glasovi) **ž** i **ć** u primjerima tipa **devojka** [žèvõika], **ded** [žèd], **videti** [vìžeti] i sl.; **ćerati** [ćèrati], **vrćeti** [vrćeti], **ćešiti** [ćèšiti] i sl.

Meki zvučni fonem (glas) **ž** ima svoj nezvučni meki parnjak **š**. Isto tako meki nezvučni fonem (glas) **š** ima svoj meki zvučni parnjak **ž**. To im omogućava da se jedan drugome izravno suprotstave. Usp.: **ženica** [žènica] (prema *zjenica*) : **šenica** [šènica] (prema *sjenica*).

To im omogućava i da se po istorodnosti zvučnosti / nezvučnosti (zvučni sa svojim zvučnim i nezvučni sa svojim nezvučnim) jedan drugome suprotstave. Usp.: **ženica** [žènica] (deminutiv od *žena*) / **ženica** [žènica] (prema *zjenica*) i **šenica** [šènica] (prema *pšenica*) / **šenica** [šènica] (prema *sjenica*).

Ta je njihova korelativnost (međuzavisnost) jedan od bitnih dokaza za njihovu fonologičnost.

Nakon toga možemo se zapitati: Zašto ostala tri standardna (književna) jezika (hrvatski, srpski i bosanski (bošnjački)) nemaju foneme (glasove) o kojima je riječ? Odgovor je: Zato što ne postoje uvjeti za njihovu pojavu. U spomenutim jezicima oni će, kao i dosad, biti potencijalni, a ne realni, kako je to u crnogorskome standardnom (književnom) jeziku.

Zvučni će pak fonemi (glasovi) **ž**, **F** i **γ** (prema nezvučnima **c**, **f** i **h**) i u njima i u crnogorskome standardnom (književnom) jeziku biti i dalje potencijalni.

I dalje, dakako, ostajemo pri tome da štokavski sistem ima 36 potencijalnih fonema (glasova). Od njih su hrvatski, srpski i bosanski (bošnjački) realizirali 31, a crnogorski 33. U svima su pak njima zvučni fonemi (glasovi) nezvučnih fonema (glasova) **c**, **f** i **h** i dalje potencijalni. Pitanje je hoće li oni ikad postati realni.

Podaci su realne fonologije (i morfonologije) unijeti u Pravopis crnogorskoga jezika. U azbučni su redoslijed fonema (glasova) unijeti i fonemi (glasovi) **ž** i **š** te njihove odgovarajuće potvrde. Uskoro će se unijeti i u odgovarajuće udžbenike osnovnoškolske, srednjoškolske i visokoškolske nastave crnogorskoga jezika. U skladu će se s time (na adekvatan način) opisati i povijest (historija) crnogorskoga jezika. Pokazat će se da je ona doista specifična i autonomna.

Samostalnost (autonomija) fonema (glasova) **ž** i **š** zahtijeva da se oni (u pismu) pojavljuju svugdje gdje im je mjesto. Ta njihova samostalnost (autonomija) zahtijeva da se pojavljuju (kao **ž** i **š**) i u kontaktima **šč** i **žd**. **Grožde** bi trebalo pisati **grožde**, **lišće** - **lišće** itd. (Meki su fonemi (glasovi) u kontaktu s mecima.) Buduća će ortoepsko-ortografska norma crnogorskoga jezika o tome vjerojatno povesti računa.

Jedna je od oštrih kritika koje se upućuju na račun gramatike crnogorskoga jezika njezina "kroatizacija". Kaže se da je gramatika crnogorskoga jezika kroatizirana. Oni koji to čine ne znaju (ili ne žele znati) da je gramatika svih standardnih (književnih) jezika o kojima je riječ ista. Ako je (štokavski) sistem isti, onda je i njegova gramatika ista. (Jedan sistem može imati samo jednu gramatiku.) Treba ovdje reći da je gramatika opis jezičnoga sistema (u ovome slučaju štokavskoga). Sve je ono što se odnosi na štokavski kao sistem isto. To je (vidjeli smo) i fonologija, i morfonologija (morfonologija je iskorištavanje fonoloških razlika na morfološkom planu), i

U posljednje se vrijeme znade čuti da su fonemi (glasovi) *ž* i *š* u crnogorskome jeziku izmišljeni, i to iz političkih razloga. Ne, nisu izmišljeni - pogotovo ne iz političkih razloga. Oni su činjenice crnogorskoga jezika. Zašto ostala tri standardna (književna) jezika (hrvatski, srpski i bosanski (bošnjački)) nemaju foneme (glasove) o kojima je riječ? Odgovor je: Zato što ne postoje uvjeti za njihovu pojavu. U spomenutim jezicima oni će, kao i dosad, biti potencijalni, a ne realni, kako je to u crnogorskome standardnom (književnom) jeziku.

morfologija i sintaksa. Problem je u metodologiji pristupa gramatici. Za nju se može reći da je "kroatizirana". Metodologija je pristupa gramatici crnogorskoga jezika slična metodologiji pristupa gramatici hrvatskoga jezika. Kažemo "slična" jer se one (metodologija gramatike hrvatskoga jezika i metodologija gramatike crnogorskoga jezika) u mnogočemu (ali ne i u gramatici) ne slažu. Svi koji se bavimo problematikom gramatike štokavskoga sistema moramo se osloboditi predrasude o njezinoj različitosti u standardnim (književnim) jezicima štokavskoga sistema, tj. u hrvatskome, srpskome, bosanskome (bošnjačkome) i crnogorskome. Za nju se može reći samo to da je različita u (i sinkronijskoj (sinhronijskoj) i dijakronijskoj (dijahronijskoj)) prilagodbi spomenutim jezicima.

Budući da u Crnoj Gori ima određen broj ljudi koji nisu navikli na tradicionalan jezik, autori su Pravopisa crnogorskoga jezika uveli dubletna rješenja, tj. rješenja koja podjednako zadovoljavaju i jedne i druge (i "tradicionaliste" i "netradicionaliste"). To je dakle učinjeno po načelima

konjunktivne norme, tj. po načelima norme "i-i". Evo nekoliko primjera: *bazdjeti / bažđeti, bešednik / besjednik, bezošćajan / bezošjećajan, bezućešan / bezutješan, blijeđeti / blijedjeti, briđeti / bridjeti, ćepkati / cjepkati, čukundēd / čukundjed, ćerati / tjerati, ćešiti / tješiti, đed / djed, đeca / djeca, dolećeti / doletjeti, dvošed / dvosjed, đevojka / djevvojka* itd.

Nema diskriminacije ni u vezi s pojavama koje nisu pravopisne naravi. Tako se uz oblik *objekat* navodi i oblik *objekt* (i njima slične), uz oblik *arhitekta* i oblik *arhitekt* (i njima slične), uz oblik *arhaizirati* i oblik *arhaizovati* (i njima slične), uz oblik *čovječiji* i oblik *čovječji* (i njima slične), uz oblik *mučitelj* i oblik *mučilac* (i njima slične), uz oblik *akcentuacioni* i oblik *akcentuacijski* (i njima slične), uz oblik *aktuelnost* i oblik *aktualnost* (i njima slične), uz oblik *vašljivac* i oblik *ušljivac* (i njima slične) itd.

U ijekavskim jezicima postoji pravilo refleksa glasa jata po kojemu svršeni glagoli sa strukturom **-jediti** prelaze u nesvršene sa strukturom **-ijedati**. U to pravilo crnogorski jezik uključuje i svršene glagole sa strukturom **-je(s//d)ti**. Tako svršeni glagol *nasjesti* [nàsjesti] postaje nesvršeni *nasijedati* [nasijèdati], svršeni *odsjesti* [òtsjesti] nesvršeni - *odsijedati* [otsijèdati] itd. Crnogorski se dakle jezik drži ijekavskoga pravila **je** [jé] > **ije** [ijè]. U drugim ijekavskim jezicima refleks **je** ostaje tu grafijski nepromijenjen. Kažemo "grafijski" jer se fonijski razlikuje od refleksa **je** u svršenim glagolima. U nesvršenim je glagolima dug. Usp.: *nasjesti* [nàsjesti] > *nasjedati* [nasjédati], *odsjesti* [òtsjesti] > *odsjedati* [otsjédati] itd.

Crnogorski se jezik razlikuje od drugih (ijekavskih) jezika i u glagolskoj strukturi **-ijediti**. On i u glagolima sa strukturom **-povijediti** ima **ije**. Usp.: *ispovijediti* [ispovijèditi] (nesvršeni mu je oblik *ispovijedati* [ispovijèdati]), *propovijediti* [propovjèditi] (nesvršeni mu je oblik *propovijedati* [propovijèdati]) itd. U drugim ijekavskim jezicima *ispovijediti* glasi *ispovjediti, propovijediti - propovjediti* itd.

I oblici pridjeva *cvijetni* i *sniježni* pokazuju da su pravila refleksa glasa jata u crnogorskome jeziku ponešto drukčija od pravila refleksa glasa jata u drugim ijekavskim jezicima. Tome je razlog, između ostaloga, i "podloga" iz koje su uzimani oblici s refleksima glasa jata. Ta se "podloga" svakako razlikuje od "podloga" drugih ijekavskih jezika.

Eto, nešto smo se duže zadržali na opisu crnogorskoga jezika. Učinili smo to zato što je bilo potrebno pokazati da crnogorski jezik ima sve ono što ga čini jezikom, i to posebnim, tj. različitim od ostalih jezika (hrvatskoga, srpskoga i bosanskoga (bošnjačkoga)) u okviru štokavskoga sistema. Tu različitost pokazuje i crnogorska književnost, pa onda i Petar Petrović Njegoš kao predstavnik te književnosti. U vezi ćemo s time pokazati kako na tekst Gorskoga vijenca (na njegovu izvornost) gledaju Vladimir Popović i Radmilo Marojević, tj. kako ga rekonstruiraju. Pritom ćemo se kritički osvrnuti na njihovo gledanje.

Marojević navodi genitiv množine na **-ā**, a Popović na **-ah**. (Iz onoga što Marojević kaže u vezi sa svojim postupkom (str. 37) izlazi da oblike na **-ah** smatra autentičnima.) Usp.: (1) Marojević: *Виђи врага су седам бињиша* - Popović: *Viđi vraga su sedam binjišah*, (34) Marojević: *мало рукā* - *малена и снага*, Popović: *malo rukah, malena i snaga*, (597) Marojević: *од петнаест хиљада Туракā* - Popović: *od petnaest hiljadah Turakah* itd.

Postupak je isti i kad je riječ o genitivu množine na **-ī**. Usp.: (242) (Marojević) *[c] страшном мишљу, прсī надутижех* - (Popović) *strašnom mišlju, prsih nadutijeh*, (414) (Marojević) *што се ради од толико људī* - (Popović) *što se radi od toliko ljudih*, (898) (Marojević) *О хурије очī плаветнијех* - (Popović) *O hurije oči plavetnijeh* itd.

Razlika između Marojevića i Popovića ima i u rječotvornoj strukturi. Marojević, primjerice, piše: (408) *умимогред покрај хоце мини*, a Popović: *u mimogred pokraj hodže mini*, Marojević: (2745) *На Шћепан-дан дође ми одива*, a Popović: *Na Šćepandan dođe mi odiva* itd.

Najviše razlika ima u ortografiji (pravopisu). Posebno se to vidi u bilježenju imperativnih konstrukcija. U tome je Marojević mnogo "slabiji" od Popovića. Marojević piše: (429) *Хајд'те људи да што послујемо*, a Popović: *Hajte, ljudi, da što poslujemo*, Marojević: (1206) *а ти ага, браде ти Свечеве*, a Popović: *a ti, aga, brade ti Svečeve*; Marojević: (2240) *Ти све кнеже на шалу окрећеш*, a Popović: *Ti sve, kneže, na šalu okrećeš*, Marojević: (2241) *Дану оче, оно ка умјеш*, a Popović: *Danu, oče, ono ka umiješ*; Marojević: (2667) *Нешто си се замислио ђедо*, a Popović: *Nešto si se zamislio, dedo*, itd.

Posebno se razlikuju u postavljanju odgovarajućih znakova na kraju rečenice. U vezi s time moramo reći da treba voditi računa o razlici između rečenice kao strukturne (gramatičke) i rečenice kao komunikacijske (obavijesne) jedinice. Rečenica se kao strukturna (gramatička) omeđuje strukturnom (gramatičkom), a rečenica kao komunikacijska (obavijesna) jedinica semantičkom (smisaonom) interpunkcijom. I jedan i drugi autor (i Marojević i Popović) rabe semantičku (smisaonu) interpunkciju. No u toj se uporabi međusobno znatno razlikuju. Popović, za razliku od Marojevića, rabi znakove koji su u skladu s karakterom rečenice. I tekst je činjenica jezika kao komunikacije. Zato mora odgovarati njezinim pravilima. Navodimo jedan primjer koji će pokazati odgovara li pravilima komunikacije:

Popović (888-895):
*Malo ljudstvo, što si zaslijepilo?
Ne poznaješ čistog raja slasti;
a baviš se s Bogom i s ljudima;
bez nadanja živiš i umireš,
krstu služiš, a Milošem živiš!
Krst je riječ jedna suhoparna,
Miloš baca u nesvijest ljude,
al' u pjanstvo neko prećerano.*

Marojević (888-895):
*Мало људство, што си засл(јат)пило
не познајеш чистог раја сласт
а бориш се с Богом и с људима,
без надања живиш и умиреш,
крсту служиш а Милошем живиш -
крст је ријеч једна сухопарна,
Милош баца у несвијест људе
ал у пјанство неко прећерано.*

U Popovićevu bi se tekstu moglo prigovoriti samo granici između *Krst je riječ jedna suhoparna* i *Miloš baca u nesvijest ljude*. U Marojevićevu se tekstu međutim može prigovoriti svim granicama.

Eto, nešto smo se duže zadržali na opisu crnogorskoga jezika. Učinili smo to zato što je bilo potrebno pokazati da crnogorski jezik ima sve ono što ga čini jezikom, i to posebnim, tj. različitim od ostalih jezika (hrvatskoga, srpskoga i bosanskoga (bošnjačkoga)) u okviru štokavskoga sistema. Tu različitost pokazuje i crnogorska književnost, pa onda i Petar Petrović Njegoš kao predstavnik te književnosti.

Njegoš je mnogo toga podredio strukturi stiha. Tako je podredio strukturi stiha i fonijsku realizaciju grafije **ije**. Ondje gdje je to zahtijevala fonijska realizacija stiha grafiju je **ije** ostvario bilo kao **ije**, tj. dvosložno, bilo kao **je**, tj. jednosložno. Kao **je**, tj. jednosložno, ostvario je grafiju **ije**, primjerice, u stihovima (888) *Malo društvo što si zaslijepilo* [zasl̩jé pilo], (1299) *žalije mu snahin vijenac* [vjé nac] *bilo*, (1540) *đe virahu kâ miši u gnjijezdu* [gnjijé zdu], (2313) *ne pušta se da je zlo pobijedi* [pobjé di], (2350) *Težak vijenac* [vjé nac], *al' je voće slatko*, (2567) *Već je troje pojalo pijevacah* [pjé vā cah], (2769) *oko bijele* [bjê lē] *kule, nanijeli* itd. Takva je grafija u Popovićevoj redakciji.

U Marojevićevoj redakciji (888) *zaslijepilo* glasi *заслѣпило*, (1299) *vijenac* - *вѣнац*, (1540) *gnjijezda* - *гнѣзда*, (2313) *pobijedi* - *побѣду* (2350) *vijenac* - *вѣнац*, (2567) *pijevacah* - *пѣвацѧ* i (2769) *bijele* - *бѣле*. Kako vidimo, on je to učinio staroslavenskim ćiriličkim jatom.

Da bi se dobio deseterac, u stihu (334) *četрнаест posijeci Turakah četрнаест* treba (fonijski) ostvariti trosložno [čet̩ najst], a *posijeci* četverosložno [posij̩ èci]. U stihu (254) *zas'ja sveta Miloševa pravda zas'ja* (kako to čini Marojević) treba pisati *zasja* (kako to čini Popović). *Zasja* je tu dvosložno, pa nije u redu kad se pretpostavlja da se mora rekonstruirati kao [zas'ja]. Takva prozodijska rekonstrukcija stih čini jedanaestosložnim. Reduciranje i u *zas'ja* dovodi do glagola *zasijati*, koji znači "posijati sjeme". Nasuprot njemu glagol *zasjati* (kakav pretpostavlja citirani stih) znači "pojaviti se sunce", što u *zasja sveta Miloševa pravda* poprima preneseno značenje.

Riječ *hajte* Marojević dovodi u vezu s riječju *hajdete*, pa ju piše s reduciranim **e**: (429) *Xajd' me ljuđu da imo poslujemo*. Popović međutim to ne čini jer, po nama, smatra da je *hajte* imperativna čestica sa značenjem "idimo" (*Hajte, ljudi, da što poslujemo*). Ta se čestica i danas takva rabi. Usp.: *Hajte, molim vas, nemojte...*

Ima li doista razloga da se **ije** u *bijel* u stihu (1870) *bijele ruke - krila labuda* piše sa staroslavenskim ćiriličkim jatom, a u stihu (2790) sa **ije**: *u y boju kod bujеле киле*? (Tako to čini Marojević.) I ima li uopće razloga da se takva grafija unosi u Gorski vijenac? (Isto bismo pitanje mogli postaviti i u vezi s grafijom.)

I u *hristijanstvu* je (samo fonijski) reducirano **i**: ((2268) *đe se sunce hristijanstvu* [hr̩st̩jānstvu] *rodilo*).

Ta je riječ (*hristijanstvo*) podrijetlom iz ruskoga jezika. Isto je podrijetlo i riječi *tragičeski* (iz Posvete pod brojem 23: *Da, viteza sustopice tragičeski konac prati*) i riječi *djeistvije* (pod brojem 2298: *Ište svijet neko djeistvije*). Da bi dobio odgovarajući broj slogova (10), Njegoš je **j** u *djeistvije* pretvorio u **i**: [d̩jèistvije]. (Unošenje tih riječi u Gorski vijenac govori o tome da je Njegoš bio i u kontaktu s ruskim jezikom.)

Naglasak (i, općenito, prozodiju) treba uskladiti sa stopama, dakle onako kako to njima odgovara. (Moramo reći da takav suodnos metričke sheme i naglasaka u teoriji stiha još nije opisan.) Tako bi naglasak [ispodnās] u (167) *svud ispod nas munje sijevaju* trebao glasiti [ispòdnas], naglasak [üzāsebe] u (1238) *svagda nosim rena uza sebe* [uzāsebe], naglasak [zapòtrebu] u (2084) *nit mi je knjiga za potrebu* [zapòtrebu] itd. Pritom treba voditi računa o tome da je naglasak crnogorskoga jezika za nastajanja Gorskoga vijenca, a i danas, specifičan. Njemu je odgovarao, i odgovara, primjerice, naglasak [čovjēka], a ne [čòvjeka]. Usp.: (617) *ka tirjanin na slaba čovjeka* [čòvjeka]. Zato metodološki nije u redu kad se izjednačuje sa suvremenim novoštokavskim naglaskom (bilo kojega tipa).

Popović se i Marojević ne slažu ni u redukciji glasova. Popović je rabi, a Marojević ne rabi. Da redukcija međutim nije formalizam, pokazuje primjer s redukcijom slogotvornoga **ř**. Usp. Popović (210) *velikaši, trag im se utr'o* i (304) *i dabogdâ trag nam se zatr'o*. Marojević i jedan i drugi oblik piše bez reduktora: *великашии, траг им се ympo* i *и дабогда траг нам се zampo*. Time i jedan i drugi stih čini devetosložnim (a traži se desetosložni).

To je, čini nam se, u skladu s njegovim nebilježenjem reduktora (x') općenito. Usp., primjerice, (611) Popović: *nit' dogori, niti svjetlost gubi* - Marojević: *нит догори нити свјетлост губи*, (1832) Popović: *Drž' Alija, kurvino kopile* - Marojević: *Држ Алија курвино копиле*, (1842) Popović: *Bjež', Komnene, zadrta delijo* - Marojević: *Бјез Комнене, задрта делијо* itd. (O tome da Marojević ne stavlja naglasak ondje gdje mu je mjesto već smo govorili.)

Njgoš rabi i nereducirani infinitiv (na **-ti**) i reducirani infinitiv (na **-t**). No reducirani infinitiv ne označava reduktorom. Usp.: (2012) *počeše se krvnički goniti* i (202) *jedan drugom vadit oči žive*.

U provedbi je sufiksa **-j-** Popović dosljedan. Tako oblik pridjeva *božji* nalazimo svugdje. Usp.: (2220) *Ko će, sinko, božju volju znati* i (2221) *ko li božja prozreti čudesa*. Marojević u takvim oblicima pridjeva (*božji*) sufiks **-j-** i nastavak **-i** kontrahira, pa *božji* bilježi sa *božī*. (390) *буч сам божѣ ја сплетен за тебе*.

Smisao za tvorbu riječi Njgoš pokazuje i oblicima *Srpka* i *Srpkinja* koje rabi u Posveti. Usp.: (35) *Zna Dušana roditi Srpka, zna dojiti Obilića* i (37) *Gle, Srpkinje sada rađu; blagorodstvom srpstvo diše!* To pokazuje (može biti i intuitivno) znanje o tvorbi oblika ženskoga spola od oblika muškoga spola sufiksom **-k-** (*Srpka*) i sufiksom **-kinj-** (*Srpkinja*). I jedan se i drugi oblik može tvoriti i od oblika muškoga spola *Srb* i od oblika muškoga spola *Srb*. I jedan i drugi oblik ima Gorski vijenac: (488) *da je bješe Srb* i (1830) *Srb i Turčin ne slažu se nigda*.

Njgoš je uobičajena pravila tvorbe glagolskih oblika znao "poremetiti". To pokazuje, primjerice, oblik (113) *vidijesimo* (*u njih danas ovde vidijesimo*). On u glagolu *vidjeti* (u njega inače *videti*) jekavski refleks **je** ijekavizira - vjerojatno zato da bi dobio odgovarajući broj slogova. U takav tip individualne tvorbe idu i oblici (1145) *vojvoda: Sobijevski, vojvoda savojski* i (1144) *vojevoda: Leopoldov hrabri vojevoda*. Očito je i to broja slogova radi.

U Njgoševu se jeziku miješaju analitičke padežne konstrukcije (bez padežnih nastavaka) s flektivnim padežnim konstrukcijama (s padežnim nastavcima). Usp.: (64) *već je u krv ona prekupata*, (145) *na Lovćen sam vazda ljetovao*, (2215) *aljinah je na nebesa dosta* i dr.

Ima dosta toga u Njgoševu jeziku za što bismo mogli reći da su to osobine njegova lokalnoga govora. Takvi su i oblici glagola tipa *rekā* ((1380) *i rekā bih, eto ga niz polje*). Takvim se oblicima Njgoš uključuje u dalmatinskoprimorski govor. Evo još nekoliko primjera: (1248) *Pa sam stoga na kraj i utekā*, (1274) *pa sam s njom bježā glavom po svijetu*, (1376) *no sam svu noć kao zaklan spavā*, (1431) *Ja nijesam ni poznā nikoga*, (1975) *Gledā sam ga đe skače s momcima*, (2264) *Penjā sam se na Sveštenu goru* itd. Da Njgoš rabi i odgovarajuće oblike na **-ao**, pokazuju primjeri (480) *iskazao* (*Nijesam vi sve još iskazao*, (826) *ismijao* (*Kako sam se sinoć ismijao*) i dr. Da takav njegov izbor može biti izazvan brojem slogova (stih), to ne poriče našu tvrdnju. U prilog našoj tvrdnji govori i oblik (183) *žā* koji nije glagolski (*a žā mi je fišek oštetiti*).

Tekst je Gorskoga vijenca i u formalnome i u sadržajnome smislu sličan tekstu usmene književnosti. Posebno se to može vidjeti u njegovim mudroslovnim dionicama, kojih ima napretek. U njima ima i gotovih izreka koje podsjećaju na poslovice. Usp.: (137) *U dobru je lako dobro biti*; (138) *na muci se poznaju junaci*; (608) *Blago tome ko do vijek živi*; (609) *imao se rašta i roditi*; (1155) *Kome zakon leži u topuzu*, (1156) *tragovi mu smrde nečovještvom*, (2703) *ko će bolje široko mu polje* i dr.

Eto, iznijeli smo nešto što smatramo karakterističnim za jezik Gorskoga vijenca Petra Petrovića Njgoša. No to sigurno nije sve. Daljnjim bi se proučavanjem moglo doći do mnogo više i (vjerujemo) mnogo boljih rezultata. Neka ovo posluži kao poticaj za takva proučavanja.

dr. sc. Josip Silić, prof. emer.

Obrazloženja za manje upućene

I VUK SIT I ...

Iz POBJEDE od 9. septembra saznade se da je „jučerašnji dan počeo sa dosta pesimističnim najavama o sudbini pregovora“, ali da se ipak „oko 15 sati postigao kompromis koji je, kako je saopšteno, obezbijedio jezičku ravnopravnost i poštovanje Ustava“, s tim da je „usvajanju prethodilo potpisivanje Političkog sporazuma da se nastavni predmet zove crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost“. Sznade se i da sporazum „jasno ukazuje da je crnogorski jezik službeni, a srpski, bosanski i hrvatski da su jezici u službenoj upotrebi“ i da taj dokument „predviđa da se u toku ove školske godine koristi važeći nastavni plan i program maternjeg jezika i književnosti, uz dopunu sadržaja koji će obezbijediti izučavanje specifičnosti maternjih jezika“, pa će se na taj način „omogućiti upotreba svih relevantnih udžbenika“. A za iduću godinu „ekspertske komisije koje će Ministarstvo prosvjete formirati od eksperata za sva četiri jezika, uradiće trajni nastavni plan i program“. Objasnjeno je i da će „u slučaju administrativne potrebe, na lični zahtjev, učenici imati mogućnost da dobiju potvrdu o poznavanju službenog, odnosno maternjeg, ukoliko to nije isti jezik“. Naglašeno je i da je tako „crnogorski jezik dobio legitimitet i legalitet u smislu nastavnog predmeta i priznanje od onih koji ga nijesu priznavali“. Ustavobraniteljima je jasno rastumačeno da je „odbranjen Ustav Crne Gore do kraja“, budući da je „naziv nastavnog predmeta crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost u skladu sa Ustavom Crne Gore, jer je crnogorski jezik jasno odvojen od jezika u službenoj upotrebi“, a kad je jasno odvojen onda je, na osnovu te činjenice, odlučeno „da se crnogorski kao službeni uči sa jezicima koji su u službenoj upotrebi“. Pri tom je euroskepticima zadat još jedan udarac, budući da je obrazloženo da je sporazumom „napravljen taj iskorak koji je prijetio da zaustavi Crnu Goru na putu evropskih integracija“. Na kraju su i independisti s olakšanjem mogli pročitati obrazloženje da je pomenuti sporazum ispoštovao ne samo Ustav Crne Gore nego i „njeno pravo da kao suverena država odredi svoj službeni jezik“.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 9. septembar 2011. godine)

Saopštenje za javnost Matice crnogorske

POLITIČKA NAGODBA UMJESTO LINGVISTIČKE NORME!

Juče je u crnogorskom parlamentu žrtvovan crnogorski jezik i degradiran crnogorski identitet, da bi se političkim kompromisom usvojio novi izborni zakon.

Protivustavnim izmjenama Zakona o opštem obrazovanju i dogovorom između vlasti i opozicije, spriječeno je uvođenje crnogorskog jezika u domaći obrazovni sistem. Crnogorski jezik kao jedini službeni jezik neće se učiti u školama pod svojim ustavnim imenom.

Ovakvom politikom će Crna Gora možda ući u Evropu, ali sigurno ne kao država od integriteta. Crnogorska vlast je pokazala da su njeni dometi iscrpljeni obnovom nezavisnosti. Velikosrpska parlamentarna manjina je ovom trgovinom postigla cilj – obesmislila je crnogorski identitet.

Dogovorom sa opozicijom, vlast je dezavuisala sve dosadašnje napore za primjenu standardizovanog crnogorskog jezika. U nastavnom procesu neće postojati službeni jezik. Crnogorski jezik je neustavno sveden na nivo jednog od jezika koji su u službenoj upotrebi. Jezički predmet imenovan je tako da izaziva opštu sprdnju. Ovim rješenjem Crna Gora postaje država u kojoj će se u školama učiti jezik kome se ne zna ni norma ni sadržaj. Politička nagodba umjesto lingvističke norme!

Matica crnogorska će pokušati da pred Ustavnim sudom zaštiti ime i smisao crnogorskog jezika.

Za Maticu crnogorsku

Podgorica, 9. septembra 2011.

Branko Banjević, predsjednik

MEĐUDRŽAVNI SPORAZUMI IZMEĐU SVETE STOLICE I CRNE GORE

1. Konkordat općenito

Konkordat je međunarodni ugovor između Svete Stolice i neke države kojim se uređuju pravni odnosi između katoličke crkve i dotične države. To je sporazum sklopljen između Pape, kao nosioca najviše vlasti katoličke crkve i suverene države o davanju određenih prava i privilegija toj crkvi. Etimološki riječ konkordat dolazi od latinske riječi concordare, urediti, složiti se. Kao prvi sporazum te vrste poznat je Vormski konkordat od 1122. godine između Pape Kaliksta III i cara Henrika V. Konkordati su međunarodni ugovori te se i na njih odnosi Bečka konvencija o međunarodnim ugovorima od 1969. godine. Sve stranke moraju biti subjekti međunarodnog prava tj. države, međunarodne organizacije ili priznati ustanici.

Konkordatsko nastojanje Vatikanske diplomacije polazi od načela da crkva treba zaštititi interese katolika. Još je Papa Leon XIII u svojoj enciklici definirao odnos između crkve i države na način da je „*Bog podijelio brigu za čovječji rod između dvije vlasti duhovne i svjetovne*“ od kojih je svaka „*vrhovna vlast svoje vrste*“. Na ovaj način je RKC odredila temelje na kojima u cijelom modernom dobu gradi odnose s državama.

U Vatikanu kao međunarodno priznatoj državi djeluje centralni aparat katoličke crkve kao velike međunarodne organizacije s Papom na čelu. Pravno govoreći Vatikan ne predstavlja Katoličku crkvu nego samo malu papinsku državu, koja jamči nezavisnost Papi i središnjoj crkvenoj upravi. Ustanova koja predstavlja čitavu katoličku crkvu u svim zemljama svijeta jest pravni subjekt Sveta Stolica koja potpisuje međunarodne ugovore. Papa sklapa konkordat kao vjerski poglavar i predstavnik vjernika katolika u dotičnoj državi, a ne kao predstavnik Vatikanske države.

2. Sporazum između Svete Stolice i Kneževine Crne Gore

Konkordat Kneževine Crne Gore i Svete Stolice potpisan 18. kolovoza 1886. godine a ratificiran 7. listopada 1886. godine. Ugovor je definirao status rimokatolika u Crnoj Gori. Originalni primjerak konkordata s potpisom Pape Leona XIII nalazi se u Državnom muzeju na Cetinju, u kojemu je sačuvan i dokument o ratifikaciji konkordata potpisan od kardinala Jakobinija i Jovana Sundečića.

To je prvi konkordat u povijesti između Svete Stolice i neke dominantno istočno-pravoslavne kršćanske zemlje.

Glavni posrednik u pregovorima između Svete Stolice i crnogorskog monarha Nikole I Petrovića uz njegovu punu suglasnost bio je hrvatski biskup Josip Juraj Štrossmayer.

U ugovoru država Crna Gora garantira slobodu vjeroispovijesti za svoje građane rimokatoličke vjere, poglavito Hrvata i Albanaca. Prema ugovoru Sveti Otac je imenovao nadbiskupa u Baru, koji mu je podređen, ali uz prethodnu konzultaciju sa crnogorskim monarhom, kojemu je nadbiskup polagao prisegu vjernosti. Barski nadbiskup je imao pravo na godišnju isplatu od 5.000 franaka od

strane crnogorske države. Crna Gora je priznavala brak sklopljen u katoličkoj crkvi te presuđivanje u građanskim parnicama. Barska biskupija je bila dužna praktificirati molitvu za crnogorskog monarha na staroslavenskom jeziku.

Dana 8. listopada 1886. godine Papa Leon XIII izdao je dekret o razdvajanju Barske od Skadarske biskupije. Na prijedlog Biskupa Štrossmayera i u dogovoru sa crnogorskim monarhom za nadbiskupa barskog imenovan je Šimun Milinović.

U literaturi razni autori navode da je u Kneževini Crnoj Gori bilo između 4.000-5.000 katolika.

Popis od 1921. godine našao je u granicama Crne Gore prije balkanskih ratova 5.507 katolika, 22.856 muslimana i 168.398 pravoslavnih.

Vjersku širokogrudnost Knez Nikola naslijedio je od svojih velikih prethodnika, pa je i on ostao takav za vrijeme cijele svoje vlade pokazujući dovoljno pažnje i katolicima i muslimanima.

U prošlosti pojedinih zemalja koje su se nalazile i u sastavu SFRJ postojala su četiri konkordata: od 1855. za cijelu tadašnju carevinu Austriju, od 1881. za okupiranu Bosnu i Hercegovinu, od 1886. za Kneževinu Crnu Goru i od 1914. za Kraljevinu Srbiju. Poslije 1918. godine svi ti konkordati su izgubili svoju snagu.

3. Pripreme Crne Gore za obnavljane konkordata sa Svetom Stolicom

U kontekstu odnosa Crne Gore i Svete Stolice treba istaći prvu posjetu predsjednika Crne Gore Vatikanu Filipa Vujanovića 16. siječnja 2006. godine, kojom prilikom je Papa Benedikt XVI izrazio razumijevanje i potrebu građana Crne Gore za obnavljanje svoje državnosti te podupro stajalište EU i međunarodne zajednice glede planiranog referenduma o neovisnosti. Izražena je spremnost da se novim ugovorom otvore mogućnosti rješavanja pitanja na području obrazovanja i reguliranja imovinskih pitanja.

4. Novi povijesni konkordat između Vatikana i Crne Gore lipnja 2011. godine

Crnogorski premijer Igor Lukšić i Vatikanski državni tajnik Tarcisio Bertoni potpisali su 25. lipnja 2011. godine u Vatikanu novi povijesni ugovor između Svete Stolice i Crne Gore, koji je zamijenio konkordat iz 1886. godine.

Potpisani konkordat katoličkoj crkvi u Crnoj Gori i njezinim institucijama daje pravni status i pokriva vođenje sjemeništa i pružanje duhovne pomoći katolicima u crnogorskim oružanim snagama i drugo.

Lukšić je kazao da taj ugovor svjedoči o crnogorskoj predanosti „fundamentalnim, etičkim, duhovnim i kulturnim vrijednostima koje dijeli sa Svetom Stolicom i cijelom evropskom zajednicom“.

Iako Sveta Stolica ima diplomatske odnose s nizom pravoslavnih zemalja, ovo je prvi konkordat potpisan s nekom takvom državom u novije doba.

Ananije Stojović, mag.iur.

Izvor: Risto Dragičević: Ugovor između Svete Stolice i Crne Gore 1886. godine; Tanja Lukšić: Ugovori između Svete Stolice i drugih država; Prof. emer. dr. sc. Vladimir-Đuro Degan: Međunarodno pravo; Podgorički mediji; Pravni leksikoni

Iz našeg 67. broja čitaoci su saznali da je Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba započelo znanstvenoistraživački projekt „Hrvatski državni arhiv o Sekuli Drljeviću“. Rezultate cijelog projekta trebalo bi objaviti u posebnoj publikaciji, a u „Crnogorskom glasniku“ će, u nastavcima, biti objavljeni dijelovi feljtona u kojem gospodin Željko Karaula – doktorand povijesti na Hrvatskim studijima u Zagrebu i rukovodilac tog projekta – na popularan način prikazuje političke i kulturne veze dr. Sekule Drljevića sa Zagrebom i Hrvatskom.

Željko Karaula

Dr. SEKULA DRLJEVIĆ – PRILOZI ZA BIOGRAFIJU OBZORI HRVATSKO-CRNOGORSKIH VEZA (III DIO)

Sekula Drljević u Kraljevini Crnoj Gori i stvaranje Jugoslavije 1909.-1919.

Nakon povratka iz Zagreba nazad u domovinu mladi doktor prava Drljević počinje se penjati vrtoglavim stepenicama političke karijere. Tako je u doba nezavisne Knjaževine i Kraljevine Crne Gore bio narodni zastupnik, sudac i predsjednik Oblasnog suda u Podgorici, vođa pravaške oporbe od 1913. do 1916. godine, te ministar pravde, ministar prosvjete i crkvenih poslova, ministar finansija i građevina, a zatim i zastupnik ministra vanjskih poslova, u više crnogorskih vlada u razdoblju od 1909. do 1913. godine. Od početka svoje političke karijere posvetio se borbi za ujedinjenje Kraljevine Crne Gore s Kraljevinom Srbijom i ujedinjenje južnoslavenskih naroda. Boravak u Zagrebu još više je učvrstio njegovo jugoslavensko opredjeljenje. U tu svrhu tiskao je i svoj govor u crnogorskoj Narodnoj skupštini iz 1913. godine u obliku knjižice „*Borba za carinsku, vojnu i diplomatsku uniju između Crne Gore i Srbije*“ u kojoj je jasno opisao svoje političke planove i viđenje budućnosti Crne Gore. Izlaz iz ekonomskih i političkih poteškoća Crne Gore Drljević vidi u što bližem povezivanju s Kraljevinom Srbijom, pri čemu u svom govoru kaže: «U tim unijama ja nalazim jedini izvor našeg narodnog blagostanja, smatrajući ih prirodnom ekonomsko-političkom posljedicom teritorijalnog spajanja srpskih kraljevina i nužnom nagradom krvavih ratnih napora srpskog naroda.» U jeku velikog nacionalnog oduševljenja nakon Balkanskih radova, kada je „osvećeno Kosovo“, Osmanlije izgnane s Balkana, a Crna Gora dobila toliko priželjkivane granice poslanik Sekula Drljević podnio je prijedlog Skupštini o sklapanju carinske, vojne i diplomatske unije između Crne Gore i Srbije, ali je crnogorska vlada odbila ovaj predlog, što je podržala i većina poslanika u Skupštini (njih 68 od ukupno 74). Prema Radonjiću, Drljevićev prijedlog o uniji Crne Gore sa Srbijom «bazira se na njegovom viđenju crnogorskog naroda kao dijela tkz „srpstva“, pa ekonomski i kulturni napredak» on nesumnjivo vidi samo u takvoj uniji. Stoga je Drljević slijedeći svoje političke premise s oduševljenjem nakon atentata u Sarajevu 1914.

**Dopisnica iz internacijskog logora Karlstein
za crnogorske ratne zarobljenike**

na austro-ugarskog prijestolonasljednika Franju Ferdinanda i austro-ugarskog ultimatumu Srbiji tražio da se Crna Gora odmah pridruži Srbiji u njenoj svetoj borbi «žrtvujući sve za otadžbinu, za spas i ujedinjenje srpstva.» Ulazak Crne Gore na strani Srbije i Antante u Prvi svjetski rat nije donio ništa dobro. Crna Gora je nakon dvogodišnje borbe kapitulirala pred austro-ugarskim trupama 1916. godine, dok je većina viđenijih crnogorskih političara i generala skupa s Drljevićem internirana u austrijskim logorima u unutrašnjosti. Drljević je u logoru Karlstein u Donjoj Austriji ostao do kraja rata. I u zarobljeničkom logoru je ostao pobornik ideja za koje se zalagao u svom prethodnom političkom radu.

Nakon završetka rata i raspada Austro-Ugarske i stvaranjem nove države Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) Drljević se vraća u domovinu. U prvo vrijeme ne poznajući dovoljno političku situaciju u zemlji, ali kao poznati pobornik ujedinjenja zaposlio se na mjestu načelnika Zakonodavnog odjeljenja Ministarstva pravde u Beogradu, podržavajući radikalsku vladu Nikole Pašića. U početku se Drljević, prema nekim izvorima, angažirao da osnuje podružnicu te stranke u Crnoj Gori. Zbog toga što je bio jedan od viđenijih pobornika ujedinjenja Crne Gore sa Srbijom i radio u Ministarstvu pravde na njega je čak pripreman atentat planiran od crnogorskih krugova u emigraciji. No, uskoro dolazi do obrata, čiji razlozi do sada nisu dovoljno razjašnjeni. Vjerovatno je Drljević bio iznenađen lošim stanjem u Crnoj Gori poslije povratka u zemlju. U kasnijoj interpretaciji pisao je o stanju 1919. godine u Crnoj Gori: «U gradovima vojska okupatora. Svako selo pod budnom pažnjom oka beogradskih janjičara. Zabranjeni su i najmanji sastanci. Kretanje iz sela u selo dovodi u zatvor. Kada izdaja dovede vjernost na optuženičku klupu, zna se, kakve su kazne. (...) Crnogorci su epski narod. Poznaju svoju prošlost. Njihovo duhovno oko nikada ne izpušta iz vida djela predaka. (...) razumljivo je, da im se nametnula misao, da je Crna Gora prije preko dvjesto godina bila u sličnom položaju i da su tražili upute za svoj rad u postupcima svojih predaka onoga vremena.» Već tokom travnja 1919. godine Drljević počinje izražavati nezadovoljstvo stanjem u zemlji i odnosom Beograda prema Crnoj Gori.

U Crnoj Gori za razliku od Hrvatske u kojoj je došlo do znatne homogenizacije naroda iza programa HRSS oko redefinicije uređenja države na federalističkom principu, nastali su ozbiljni društveni, stranački i politički rascijepi među narodom i političkim elitama nakon 1918. godine. Stvorile su se dvije skupine društveno političkih elita i njihovih političkih sljedbenika koje su sasvim različito gledali na pitanja ujedinjenja Crne Gore sa Srbijom i drugačije poimale buduću položaj Crne Gore u novoj državi. Prema Rastoderu prva društveno/politička elita je smatrala da predratna Kraljevina Crna Gora nije uspjela da riješi nijedno egzistencijalno pitanje Crne Gore, od socijalnih problema do političkih, da se ta pitanja mogu riješavati samo u zajednici sa vojno, ekonomski i politički snažnijom državom, da je uostalom državna veza koju je Crna Gora ostvarila na Podgoričkoj skupštini 1918. godine koja je proglasila ujedinjenje Crne Gore sa Srbijom bila „sudbinska odluka“ i da je zadržavanje te veze sa Srbijom zapravo pitanje njezina opstanka. Druga društveno-politička elita je smatrala da „Crna Gora od ujedinjenja nije dobila ništa“, da je samo ujedinjenje provedeno nasilnim putem u kojemu je crnogorsko dostojanstvo poniženo, da u Crnoj Gori vlada glad i neimaština, gospodarska zapuštenost, da je Crna Gora zapostavljena po svakom pitanju posebno ratnih šteta i rekvizicija, da se u Crnoj Gori plaćaju veliki porezi s obzirom na njezin doprinos „jugoslavenskoj stvari“, da je Crnoj Gori jedini izlaz u što većoj autonomiji od beogradskog centra moći, traži se što veća samostalnost Crne Gore u federativnoj jugoslavenskoj zajednici. Prvoj skupini integralista pripadale su Radikalna i Demokratska stranka (ponekad su tu i predstavnici Zemljoradničke i Komunističke stranke) koje su svoje glavne centre imale izvan Crne Gore, zapravo su to filijale srbijanskih političkih stranaka. U drugoj skupini, autonomističkoj, nalazila se samo Crnogorska federalistička stranka, (odnosno Crnogorska stranka), sa sjedištem u Crnoj Gori. Taj politički rascijep je trajao manjim ili većim intenzitetom cijelo vrijeme od nastanka Kraljevine SHS (Jugoslavije) do njenog sloma u travanjskom ratu 1941. godine.

(Željko, KARAULA, *Hrvatska (republikanska) seljačka stranka (HRSS) Stjepana Radića i crnogorski federalisti*, Prilozi, 36., Sarajevo, 2007., 69.-96.)

Upravo je taj proces u kojem je nakon ujedinjenja Crna Gora ubrzano gubila svoj identitet i status pod silom centralizma prisilila Sekulu Drljevića da u travnju 1919. dade ostavku na svoj položaj u Ministarstvu pravde. Kako konstatira Radonjić «u toj instituciji (Drljević op.a.) je brzo došao do saznanja na kojim osnovama se formira nova država, da se zavodi najoštrija centralistička vlast, pod kojom se gubila Crna Gora (...)» Drljević je bio svjestan i duboke podjele u crnogorskom društvu oko pitanja ujedinjenja i na vlastitom primjeru. Od tada Drljević koji je bio veliki pobornik jugoslavenskog ujedinjenja, uvidjevši na koji način je to „ujedinjenje“ izvršeno i kako je u njemu prošla Crna Gora, postaje protivnik novoga centralističkog poretka zagovarajući polazište da se ujedinjenje nije ostvarilo na pravednim načelima po kojima i Crna Gora kao povijesna jedinica mora dobiti ravnopravni status u novoj jugoslavenskoj državi.

(nastavit će se)

Zbog opredjeljenja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske da „temeljito i sistematski istražujemo i obogaćujemo naše poznavanje sudbine crnogorskoga bića na ovim prostorima još od najranijih naseljavanja početkom 15. stoljeća“ – uveli smo rubriku „PRILOZI ZA ANTROPOGEOGRAFSKE STUDIJE“, prvenstveno s namjerom da se ukaže na moguće pravce budućih takvih istraživanja u Hrvatskoj, ali i sa krajnjom željom da njihovi cjeloviti rezultati jednog dana budu uobličeni u odgovarajuću studiju i objavljeni u okviru izdavačkih pregnuća naše Zajednice. U ovom broju donosimo iscrpan i vjerujemo pripadnicima naših udruga posebno zanimljiv tekst našeg stalnog i neumornog saradnika gospodina Slobodana B. Medojevića o Udruženju Crnogoraca u Zagrebu formiranom poslije prvog svjetskog rata.

ORGANIZACIJA CRNOGORSKOG ISELJENIŠTVA U ZAGREBU IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

(kroz izvore iz crnogorske periodike)

Tijekom prve polovine XX vijeka, poslije Beograda, Zagreb je predstavljao najvažniji centar crnogorske dijaspore na južnoslovenskom prostoru. Zagreb je bio posljednja stanica crnogorske mladeži koja je žedna obrazovanja prelazila stotine kilometara tragom svog sna koji je ne rijetko vodio do prelijepog hrvatskog glavnog grada. Ljepota Zagreba, veoma je lako očaravala mlade detiće, pa su često po završetku školovanja, Zagreb odabirali za svoj novi dom, a Hrvatsku, kao novu domovinu. Naravno, pored marljivih učenika i studenata, Crnogorci su pohodili Zagreb i kao radnici, obrtnici, trgovci, državni činovnici itd.

Crnogorska dijaspora Zagreba od početka XX vijeka kvantitativno je uvećavana prilično velikom progresijom. U takvoj konstelaciji stvari, Crnogorci su vremenom artikulisali potrebu nacionalnog organizovanja, što je rezultiralo osnivanjem (prvog) crnogorskog nacionalnog udruženja. U cilju što kvalitetnije prezentacije prvih koraka ka nacionalnoj organizovanosti Crnogoraca, ovdje ćemo, konsultujući crnogorsku periodiku, segmentarno navesti dostupna svjedočanstva organizovanja Crnogoraca u Zagrebu, odnosno u Hrvatskoj!

Između dva svjetska rata, broj Crnogoraca u Zagrebu se udvostručio tako da se javila potreba o osnivanju udruge koja bi imala za cilj da pomogne očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta i da istovremeno vrši funkciju potpornog društva. „Zeta“, IV, br.48 (26.11.1933.) str.4, objavila je tekst u kome kaže da se «U Zagrebu radi na osnivanju udruženja Crnogoraca. Pominju se i kandidati za pojedina čelna mjesta udruženja. Za predsjednika bi mogao doći Mićun Pavićević, a za sekretara inž. Rade Drašković». Dalje u tekstu se špekuliše kakvi ljudi bi mogli dobiti ostale upravne funkcije, aludirajući na bogate Crnogorce.

Časopis „Slobodna Misao“, XIV, br.5 (4.02.1934.) str.5, donosi kratak tekst o Crnogorcima u Zagrebu koji potpisuje izvjesni „R.D.“. Tekst vrlo konkretno rekapitulira dotadašnje korake u osnivanju crnogorskog udruženja u Zagrebu: «Do sada je upisano oko 70 članova raznih profesija, najviše je studenata i činovnika. Prvi sastanak je održan 31. Decembra 1933. Prisustvovalo je oko 40 Crnogoraca na čelu sa dr. Lazom Popovićem, profesorom univerziteta. On je i izabran za predsjednika. Drugi skup je održan 25. januara 1934. Predsjedavao je Mićun Pavićević, po želji prisutnih. Prihvaćena su pravila Udruženja.»

U listu „Zeta“, V, br.15 (15.04.1934.), str.4, objavljen je tekst pod naslovom „Udruženje Crnogoraca u Zagrebu“ u kome se navodi: «U Zagrebu je 22. marta održana prva redovna godišnja skupština Udruženja Crnogoraca u Zagrebu. Na skupštini je bilo 90 osoba. Predsjedavao je Pavle

Milica Pavićević

MIĆUN M. PAVIĆEVIĆ rođen je 1879. godine u Crnoj Gori u Pješivcima u Dolu Pješivačkom od majke Milice i oca Mikaša, čuvenog crnogorskog guslara. Kao mlad i obrazovan čovjek u vrijeme nezavisne Crne Gore bio je prvi sekretar Ministarstva unutrašnjih djela. Na crnogorskom dvoru važio je za istaknutu ličnost do 1910. kada se sukobio sa kraljem Nikolom I Petrovićem. Tada napušta Crnu Goru i kasnije se nastanjuje u Zagrebu. Bio je veoma darovit književnik, tako da je do 1938. godine (do kada pratimo njegov život i rad) objavio preko 60 knjiga veoma velike literarne vrijednosti. Živio je u Zagrebu i radio kao slobodan i nezavistan književnik.

Gvozdenović. U skupštini su bile tri frakcije. U prvoj je bila ona grupa koja je forsirala osnivanje društva, druga sa sokolskim prvakom M. Jurčevićem, zvana sokolska struja i treća, mladi i napredni studenti, naprednjačka grupa. Listu za izbore istakle su dvije posljednje frakcije, dok je jedan dio prve ili se uzdržao od glasanja ili glasao za jednu ili drugu listu. Na čelu sokolske liste bio je vinarski veletrgovac T. Bauk sa M. Jurčevićem. Njihova lista je propala. Izabrana je napredna lista. Predsjednik je Dušan Rašović, činovnik mjesne kontrole, podpredsjednik Milovan Kesler, kandidat prava, sekretar D. Četković, student komercijalnih nauka, zamjenik M. Gojnić, student, blagajnik Stijović, njegov zamjenik J. Milošević, bibliotekar Ratko Đurović. Odbor sačinjavaju Radoje Vukčević, inženjer Savić, Frano Tripović i Pavle Marković. Nadzorni odbor: Simo Šuković, Marko Radović, N. Jakić, Jelena Jovović, Miloš Bojović. Sud časti: Vasilije Marković, Jovan Raičković i Vuk Knežević. Za zamjenike su izabrani: Ratko Bijelić, Jagoš Nikolić, Ljubo Pavićević, Vidoje Đurović, Savo Bašović, Nikola Vukčević, Niko Đurović i drugi.»

U listu „Zeta“, VII, br.52 (27.12.1936.), str.3, navodi se ispod naslova „Crnogorski časopis u Zagrebu“ da je «Grupa intelektualaca u Zagrebu je pripremila posao oko pokretanja i izlaženja mjesečnika za društvene, ekonomske i kulturne probleme Crne Gore».

U listu „Zeta“, X, br.27 (9.07.1939.), str.4, izišao je tekst koji je potpisao Arsenije Škatarić u kome se autor osvrnuo na organizovanost Crnogoraca Zagreba: «U Zagrebu postoji nešto više od 200 Crnogoraca. Osjeća se potreba da se međusobno povežu. Studenti su to već učinili prije 3 godine preko svog kulturnog kluba „Lovćen“. Prije pet godina pokušalo se sa osnivanjem udruženja Crnogoraca. Međutim tada su se pojavile dvije grupe suprotne jedna drugoj. Tako je udruženje za to vrijeme bilo samo na papiru. Na kraju je odlučeno da se osnuje jedinstveno udruženje svih

Crnogoraca koji žive u Zagrebu. To je urađeno u aprilu ove godine kada je na osnivačkoj skupštini bilo 80 Crnogoraca. Zvaničan naziv društva je: Kulturno-potporno društvo Crnogoraca u Zagrebu.»

Kako vidimo iz prezentiranih izvora Crnogorci su početkom tridesetih godina XX vijeka već osnovali svoje prvo Udruženje Crnogoraca Zagreba ili kasnije: Kulturno-potporno društvo Crnogoraca u Zagrebu.

Udruženje je osnovano prema demokratskim principima, prilično modernim i danas. U njemu su čak funkcionisale frakcije koje su dovodile u pitanje i funkcionisanje udruženja. Udruženje je imalo svoj legalni i legitimni Statut, odnosno Pravila Udruženja. U skladu sa njim i rukovodeću infrastrukturu. Među navedenim članovima uprave Udruženja, zapažamo i bibliotekara, što nas navodi na zaključak da je Udruženje imalo ili planiralo da osnuje biblioteku. Kasnije primećujemo da je Udruženje imalo namjeru i da štampa svoje glasilo – što opet upućuje na zavidan stupanj unutrašnje organizacije, masovnost članstva i aktivan rad. Po završetku drugog svjetskog rata, u potpuno izmijenjenim društveno-političkim okolnostima, Udruženje prestaje sa radom ...

Slobodan B. Medojević

Djela i riječi znamenitih ljudi u povijesti nekog naroda dugo se pamte i kroz o njima sačuvane anegdote – crtice iz života, koje ponekad pređu u narodno predanje, gubeći možda na vjerodostojnosti, ali uvijek čuvajući duh poruke koju nose. U ovom broju donosimo (iz knjige Marka Vujačića: „Znameniti crnogorski i hercegovački junaci“, III, Prosveta, Beograd, 1953.) tekst koji govori kako serdar Škrnjo (Filip) Kusovac nije dopustio ni knjazu Nikoli ni ministru rata vojvodi Iliji Plamencu da umanje neosporne zasluge vojvode Marka Miľjanova u čuvenoj bitki na Fundini (u kojoj je nepunih 5.000 Crnogoraca do nogu potuklo 20.000 turskih vojnika). Marko Miľjanov (pisac poznatih „Primjera čojstva i junaštva“!) nije više bio živ, ali se ipak našao čovjek koji će spriječiti sramotu da se prlja obraz Marka Miľjanova!

СЕРДАР ШКРЊО КУСОВАЦ О БОЈУ НА ФУНДИНИ

Почела је историјска битка на Фундини. Турци су се жилаво тукли, али, благодарећи хероизму Црногораца, буду страховито, до ногу, потучени. Сердар Шкрњо са својим Љуботињанима борио се као витез. А војвода Марко Миљанов, као командант ове црногорске војске, овјенчао је своју главу историјском славом. Била је извојевана једна од највећих битака у Црној Гори.

Разумљиво, због оваквог успјеха појавила се силна завист код оних који су били противу битке. Војвода [поп Илија] Пламенац никад није могао да прегори што је Марко Миљанов, побједом на Фундини, истурио ногу испред њега и осталијех црногорских војвода.

Кад је Марко Миљанов умро, војвода Пламенац науми да битку на Фундини прикаже у другом свјетлу. Мислио је да како уплете и истакне заслугу и оног дијела војске који је био с њим, а то је значило да истакне и своју личну заслугу. И књаз Никола био је вољан да га у овој намјери потпомогне.

Једном приликом на скупу црногорских главара и официра војвода Пламенац заподјене причу о бици на Фундини. Исприча како је почела битка, како је он био командант црногорске војске и да се под његовим заповједништвом тукао и онај одред Црногораца који је извојевао побједу. Рече и то да је уочи битке рекао Марку Миљанову и Кучима ако се не буду били како ваља да ће им „објесити прегачу“. Кад заврши војвода Пламенац, завлада тајац. Многи су мислили, а нарочито учесници битке, да тако није било, али се нико не усуди да противурјечи истакнутом војводи, сем гласовитог Пера Ивановића, великог јунака у бици на Фундини. Искочи Перо напријед и завика:

– Није истина, људи! Ко то каже лаже ко ништа човјек. Битка на Фундини одржала се противу воље војводе Илије. Битка је добијена заслугом и командом Марка Миљанова. Греота је и велика срамота да се прља образ Марка Миљанова.

На ово преблијеђе као смрт војвода Пламенац, ове га ријечи дубоко расрдише, па одговори:

– Не бестијај, бестијо, но сједи. Што се плећеш ће ти мјесто није. Оклен ти знаш ко је командовао?

– Ријеч трзај или мегдан бирај, попе. Нијесам ти ја никоговина да са мном обрћеш како је тебе драго.

Перо извуче нож и крену да изађе, но људи скочише и умирише га.

Једини начин да се војвода Илија опере од ове срамоте био је да се пронађу добри свједоци, учесници историјске битке, јер није се имало више куд, Црногорци су се око овога нашироко и надугачко расправљали.

Књаз узе ствар у своје руке. Требало је помоћи војводи Пламенцу. Његов министар рата није смио бити осрамоћен пред Црногорцима. Једини човјек који је могао да ову читаву ствар разјасни био је љуботињски сердар Шкрњо Кусовац.

Књаз смисли да приволи сердара Шкрња да за његову љубав посвједочи војводи Илији. Позове Шкрња на Цетиње. Стари и угледни сердар био је код господара неколико дана. Гостио се и развеселавао код њега у палацу. Књаз затражи од њега да посвједочи војводи Илији. Сердар се дуго опирао, а господар је наваљивао и при крају омекша и попусти.

На великом збору о Новој години окупили се главари и официри из све Црне Горе. Покренула се расправа о боју на Фундини.

Министар рата, војвода Пламенац, исприча исто као и на прошлом скупу, само сад далеко шире и исцрпније. Излазило је да је он, а не Марко Миљанов, извојевао побједу на Фундини. Чим заврши војвода Пламенац, устаде књаз Никола и упита:

– Има ли на овом скупу који живи свједок са Фундине да ни исприча што о тој бици?

– Има, господаре, међу нама је јунак са Фундине сердар Шкрњо Кусовац!

Устаде сердар Шкрњо. Био је блијед ко крпа. У његовој души водила се оштра борба. Нешто га је тешко раздирало. Погледа главаре и официре, погледа и књаза. Сви су упрли очи у њега, гледају га и очекују шта ће рећи.

Настаде гробни тајац. Сердар Шкрњо се борио, старачким очима посматрао је скуп, није могао да се одлучи. Зар да не послуша свога књаза на чију је ријеч вазда био готов и свој живот дати! Али, зар порећи истину; зар он, сердар, да лаже, да облати Марка Миљанова ради ћефа других. Истина или лаж, морало се бирати, трећега није било.

Старачким и дрхтавим гласом одговори:

– Оставите, људи и ти господаре, тако ви Бога, сву ту причу. Да није било Марка Миљанова не би било ни боја на Фундину. Битка и побједа на Фундини дјело је Марка Миљанова. Ко год друкчије збори нека му служи на име и на част. За ово што рекох заклињем се и пред Богом и вама, истина ми је преча од ишта на овом свијету.

Сердару се са срца свали велики камен. Истину је рекао, истина је побједила. Остао је човјек.

Сердар Шкрњо Кусовац

Vođeni mislima da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „**Crnogorskom glasniku**“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosićemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo. U mjesecima kada se navršava 115 godina od njene udaje za savojskog princa prijestolonasljednika, objavićemo u nastavcima – iz teksta koji je u posebnom izdanju **TURISTIČKE ŠTAMPE i POBJEDE** od 28. septembra 1989. godine priredio Milan Jovičević na osnovu memoara vojvode Gavra Vukovića – priču o nesuđenoj ruskoj carici i potonjoj italijanskoj kraljici Jeleni Savojskoj, petoj kćeri knjaza Nikole.

Priča o nesuđenoj ruskoj carici

KAKO JE POKORENA ITALIJA (2)

...

Poslije venecijanskih zbivanja, nastao je dugi period potpunog zatišja. Tek u septembru 1895. godine ukazala se nova prilika za prvi susret Viktora i Jelene. Evropska štampa prenijela je kratku vijest da se italijanski princ, na svojoj jahti Gajola, uputio prema Krfu, s namjerom da provede izvjesno vrijeme u lovu po brdima južne Albanije. Istovremeno, na adresu Ministarstva spoljnih poslova na Cetinju, stigao je telegram od grofa Sanminiatelya: «Jedan otmjeni lovac javio se je iz Krfa, da bi došao u Crnu Goru, ako je Knjaz na Cetinju, da koji dan provede u lovu po Skadarskom jezeru.» Sticajem okolnosti, ni knjaz ni ministar Vuković nijesu bili na Cetinju, a zamjenik u Ministarstvu, kome se molba „otmjenog lovca“ nije učinila posebno važnom, nije požurio da o njoj obavijesti svog suverena. Tako je odgovor princu upućen sa zakašnjenjem od nekoliko dana, pa ga nije ni zatekao na Krfu – bio se već uputio u Italiju.

Usljedile su nove nedaće u abisinskoj kampanji, pala je Krispijeva vlada, povučen je grof Sanminiately – sa italijanske političke scene nestale su ličnosti najviše angažovane na ostvarivanju savojsko-petrovičke veze. Vojni porazi potisnuli su u drugi plan prijestolonasljednikovu ženidbu. Kvirinal, pritisnut opštim narodnim nezadovoljstvom i oštrim napadima italijanske štampe, bio je zaokupljen važnijim problemima. Baš tada, Glas Crnogorca dao je svoj komentar abisinske avanture. U njemu je istaknuto da abisinski krah nije poraz italijanskog oružja, jer vojska je časno obavila svoju dužnost, već poraz avanturističke i nenarodne Krispijeve kolonijalne politike. Cetinjski komentar, sa povlađivanjem sadržaju, prenijelo je više italijanskih listova.

Novu mogućnost za susret nezvaničnih vjerenika trebalo je čekati do maja 1896. godine. Tada je u Moskvi izvršeno svečano krunisanje cara Nikole II. Sa crnogorske strane, prisustvovali su mu knjaz sa dva starija sina, a nezvanično, kao gost kod sestre Milice, kad je svetkovina već bila u punom jeku, u Moskvu je stigla knjaginjica Jelena. Na prvom velikom balu u okviru krunidbenog ceremonijala, knjaginjica je odigrala kontra-dans preko puta cara. Odmah zatim, bez ikakvih formalnosti i traženja posrednika, prišao joj je italijanski princ.

Jelena Savojska: Talijanska kraljica, crnogorska ljepotica

Poslije uvodnog predstavljanja, uslijedila je bračna ponuda. Knjaginjica je svoje prihvatanje usloвила saglasnošću roditelja, našta je princ odgovorio: «Imam i ja roditelje, no ja vas pitam dajete li mi vi vašu ruku i saglasnost da ćete me uzeti, a ja vam nudim moju, ja vas hoću, pa ćemo se docnije zanimati i kod mojih i kod vaših roditelja da nam daju saizvoljenije i blagoslov.» Naravno, Jeleni nije preostalo ništa drugo nego da izrazi svoju bezrezervnu saglasnost. Tako je jednim kratkim jednostavnim, moglo bi se reći simpatičnim, razgovorom krunisano sve ono u što su oba dvora i njihove diplomatije, u toku skoro dvije godine, uložili toliko truda. U drevnom Kremlju, u onoj istoj sali gdje se nadala da će primiti rusku carsku krunu, crnogorska knjaginjica osigurala je kraljevsku italijansku.

Do kraja bala princ se nije odvajao od svoje buduće supruge. Bio je toliko zaokupljen svojom lijepom damom, da je zaboravio da se zvanično predstavi njenom ocu, braći i sestrama prisutnim u dvorani. Knjaginjica Jelena je te noći bila prava kraljica bala. Ni carevo prisustvo nije je moglo potisnuti u drugi plan. Kroz kremaljsku dvoranu pronio se diskretan šapat da je na pomolu nova, senzacionalna veza crnogorskog dvora.

Na izričiti zahtjev princa Viktora, Jelena se odmah vratila na Cetinje da tamo sačeka njegov dolazak. Knjaz je otputovao za Beograd, na ranije ugovoreni sastanak sa kraljem Aleksandrom Obrenovićem. Njegovo kraće zadržavanje u Beču, iskoristio je italijanski ambasador pri austrijskom dvoru da zatraži audijenciju zbog prenošenja jedne važne poruke svog suverena. Nigra je saopštio knjazu zahtjev kralja Umberta da se na Cetinje uputi jedan katolički sveštenik koji će pripremiti knjaginjicu Jelenu za primanje katoličanstva. Diplomatski predstavnik Kvirinala u Beču, poznati austrofil i vatreni pobornik Trojnog saveza, samim tim i protivnik planiranog vjenčanja, postarao se da svojim držanjem ovu inače neugodnu poruku učini još neugodnijom. Knjaz se, potpuno nepripremljen, našao u vrlo neprijatnoj situaciji. Iako spreman da prihvati neminovnost kćerkinog prelaska u katoličku vjeru, on potomak pravoslavne teokratske dinastije, nije smio dozvoliti tako javan, za njega gotovo ponižavajući način konverzije. Zar na sred Cetinja da «katolički fratar, s bijelim konopima, svakog dana ulazi i izlazi iz dvora pravoslavnog ...». Zato je, izjavivši prethodno da je srećan što će se njegova kuća oroditi sa savojskom, vješto izbjegao direktan odgovor na traženje italijanskog kralja.

Pri povratku iz Beograda, knjaz je ponovo svratio u Beč i još jednom primio ambasadora Nigru. Ovoga puta crnogorski vladar je bio izričit u zahtjevu da italijanski dvor i zvanično zaprosi njegovu kćer i saopšti svoje uslove za sklapanje braka. Knjaževo dostojanstveno držanje ostavilo je jak utisak na ambasadora, pa je bio mnogo ljubazniji nego kod prvog susreta.

Neposredno po knjaževom dolasku na Cetinje, stiglo je pismo od kralja Umberta, ispisano njegovim gotovo nečitljivim hijeroglifskim rukopisom. Pored zvanične prosidbe, u poruci su saopšteni italijanski uslovi – savojski dom se odriče prćije i prima na sebe sve svadbene troškove, međutim i dalje insistira na svojim, nešto ublaženim uslovima u vezi Jeleninog prekrštavanja. Knjaginjica treba da negdje na strani, ne više na Cetinju, prima pouke iz nove vjere. Tek poslije takvog „prosvijetljenja“, princ će posjetiti Crnu Goru da bolje upozna buduću suprugu i, možda, objavi zvaničnu vjeridbu.

Veliko zadovoljstvo kraljevim pismom bilo je pomučeno posljednjim uslovom. Predloženo rješenje pripreme knjaginjice za novu vjeru bilo je za crnogorski dvor neprihvatljivo. Zato je, poslije dugog i žučnog savjetovanja, formulisan ovakav odgovor – način konverzije prepušta se kraljevoj uvidavnosti, s nadom da će se, s obzirom „na veliku osjetljivost roditelja i pravoslavnog naroda crnogorskog“, sam ritual izvesti nedemonstrativno, bez pompe i svečanosti. Izričito se odbija bilo kakvo Jelenino upućivanje u katoličke kanone prije stupanja u brak.

U avgustu 1896. godine princ je stigao, „strogo inkognito“, u Crnu Goru. Držeći se disciplinovanu dobijenih instrukcija, insistirao je na nezvaničnom karakteru svoje posjete i strogoj tajnosti planirane veze. Odmah po dolasku, izjavio je knjazu i knjaginji da je došao na samo nekoliko dana, da bolje upozna buduću suprugu, pa će se ponovo vratiti, ili poslati opunomoćenika da obavi formalnosti prstenovanja.

Međutim, svrhu Viktorovog boravka u Crnoj Gori više nije bilo moguće kriti. Uostalom, za to nije ni bilo pravih razloga. Knjazu se nimalo nije dopala pretjerana opreznost i odugovlačenje italijanskog dvora, pa je tražio da se objavljivanje zvanične vjeridbe ubrza. Princa nije bilo teško nagovoriti da promijeni raniji plan. Između Cetinja i Monce izmijenjeni su telegrami – kralj Umberto je konačno dao svoju saglasnost da se vjeridba obavi bez odlaganja. «Licem šestog avgusta 1896. godine, na Preobraženje, na 10 ura ujutro, zbio se je znameniti događaj, u kući našeg vladara. Najprije se zalepršao crnogorski standar, na Knjaževom dvoru. Narod unaprijed preduprijeđen, prikupio se je na taj znak u gomilama pred dvorom Gospodar se je pojavio na balkonu, gromkim njegovim glasom objavio da je danas princesa Jelena crnogorska vjereni i prstenovana za princom Viktorom, nasljednikom italijanskog prijestola. Topovi zapucaše, zvona zazvoniše, muzika zasvira himne, a narodnom oduševljenju nije bilo kraja. Po našem običaju, odmah zatim pošlo se u crkvu na blagodarenje, pa na čestitanje u oba dvora. U starom kod Knjaza, knjaginje i kod vjerenice, pa u novom kod princa Viktora. Varoš se iskiti zastavama. Hiljadama depeša povrviše sa sviju strana svijeta, a ponajviše iz Italije.» (memoari G. Vukovića)

(završice se)

Donoseći jedan i potresan i poučan prilog gospodina Nenada Stevovića, svakako vrsnog poznavaoaca crnogorskog iseljeničtva, napominjemo kako je njegov tekst (koji se može naći i u digitalnoj biblioteci crnogorske kulture www.montenegrina.net) nastao na osnovu članka objavljenog u Zagrebu, 1. januara 1937.g., u listu „Novi iseljenik“.

VUČJA PJESMA

Crna Gora, Montenegro, to su riječi koje glasno odzvanjaju u duši svakog čovjeka čiji je korijen u njenim njedrima usađen! Crna Gora je istovremeno i blagoslov i prokletstvo ... Život u njoj, od njenog postanka, podrazumijevao je specifična pravila življenja. Okoštala u tegotnom vremenu, ta pravila su postala breme sa kojim se u Crnoj Gori vjekovima rađa, živi i umire! Sraslo sa genetičkim kodom, to breme su Crnogorci nosili sa sobom po čitavom svijetu, „plaćajući“ taj blagoslov i prokletstvo nekada i životima.

Davne 1936. godine u dalekoj Australiji sukobila su se dva čovjeka, dva Crnogorca, od kojih jedan, u sukobu zbog uvrijeđene „Časti“, gubi život! Glavna riječ u rješavanju sukoba prenijeta je na državu Australiju, koja je nevješto pokušala da uporedi ili sukobi crnogorsko običajno pravo i anglo-saksonsko pravo. Pobijedila je na kraju anglosaksonska pravda ... !

Naime, u Boulder City-u u zapadnoj Australiji negdje tokom 1936. godine crnogorski iseljenik Jovan Vujačić ubio je drugog crnogorskog iseljenika Luku Mitrovića! Jovan Vujačić je u Australiju došao iz Crmnice, dok je Luka Mitrović došao iz Paštovića. Luka Mitrović je u braku sa Milicom, rođenom u Australiji, inače kćerkom Lazara Radanovića, doseljenika iz Herceg Novog. Vjenčali su se 11 mjeseci prije tragedije. Njoj je u vrijeme tragedije bilo 19 godina. Milica nije mogla podnijeti muževljevu smrt i prostrijelila je svoje grudi hicem iz revolvera. U bolnici se borila sa smrću ...

Vijest o ovoj tragediji prenijele su mnoge zapadnoaustralijske novine. Kako zakon nalaže, suđenje je počelo 3. septembra 1936. godine, kada je održana prva rasprava pred porotom u Perthu protiv Jovana Vujačića. On i svjedok Nikola Marić nastojahu objasniti poroti što je to čast i uvrijeda kod Crnogoraca. Bilo je zanimljivo kako je pred anglo-saksonskim sudom i porotom pretresano običajno pravo kod Crnogoraca i osobine karaktera crnogorskog čovjeka, a da je pritom kolijevka iz koje je izraslo to crnogorsko običajno pravo i „pravda“ koja ga poznaje bila miljama daleko ... !

Jovan Vujačić je na sudu grmio svojom slabom „engleštinom“, tukao po stolu: *«Ja sam vuk među vukovima»!* Svjedok Aleksa Stijepović je kazao, da je Mitrović pjevao „Vučju pjesmu“ koja nanosi sramotu svakom čestitom Crnogorcu!

«Ali šta ovo znači?» pitao je advokat odbrane.

«Znači, kako bih kazao, znači ... hrđava čovjeka. Ne mogu protumačiti.» – i Stijepović slegne ramenima, kao da je htio reći da to jedan Englez ne može da razumije! Kao što, zasigurno, engleska porota nije mogla da razumije ni to da se čovjek u 11 sati noću može uputiti iz svog stana, naoružan revolverom i briačom, ne diran i ne provociran toga časa, da ubije onoga koji je pjevao „Vučju pjesmu“ i koji mu je kazao da nosi brkove kao Kajzer. Porota je vijećala osamdeset minuta.

«Vaša presuda?» pita je sudija. – *«Kriv!»* – *«Kriv za ubistvo?»* – *«Da, kriv za ubistvo»* odgovara glavni porotnik, *«uz preporuku za milost».*

Sud tada izrekne osudu na SMRT!

Perthski „Mirror“ tada napisa: *«Čovjek kojega ne ubiše tri rata, osim da Izvršno Vijeće ne postupi po preporuci porote, dovojevao je svoju zadnju bitku u jednom britanskom sudištu.»*

Saslušavši osudu, Vujačić se samo naklonio. Vujačić je tri puta učestvovao kao dobrovoljac, u balkanskim ratovima i u Prvom svjetskom ratu. I svaki put je bio ranjen. Krajem te tragične godine trebao je da ode u Crnu Goru kako bi poveo sa sobom ženu i djecu u Australiju.

I tako, zbog te blažene „Časti“ pogibe vrijedni i čestiti Luka Mitrović, a žena mu se ustrijeli. Trostruki dobrovoljac Vujačić je završio na vješalima ili na doživotnoj robiji, a njegova žena i djeca su zauvijek ostali bez svoga hranitelja pred životom zlopaćenja, kakvu budućnost u takvim prilikama i u tom vremenu po pravilu jedino život nudi ...

Ova tragedija crnogorskih iseljenika sa početka XX vijeka je vječno svjedočanstvo da Crnogorac u svom genetičkom kodu nosi nataložene vjekove blagoslova i prokletstva, razdvojene tankom linijom na uskoj stazi, kojom svaki Crnogorac hoda cijeloga života, nezavisno od toga na kome meridijanu živi!

Nenad Stevović

MARKO (MILOV) MIMOVIĆ

(1940. – 2011.)

Neočekivano iznenada i prerano 20. kolovoza ove godine u Novom Vinodolskom u 72. godini života preminuo je Marko (Milov) Mimović, dipl. pravnik u mirovini, dugogodišnji poslenik u privredno-kulturnom životu Valpova i Belišća, te dvije sredine u kojima je proveo svoj gotovo četiri decenije dug radni vijek. Član Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije od njenog osnutka u kojem je aktivno sudjelovao sve do svoje smrti.

Rođen u Crnoj Gori, u selu Bučje, gimnaziju je završio u Beranama, a pravni fakultet u Novom Sadu. U Valpovu se krajem sedamdesetih godina zaposlio u stručnim službama tadašnje SO Valpovo, bio je direktor Narodnog sveučilišta i Radio stanice Valpovštine, a kasnije u Kombinat u Belišće, sve do umirovljenja, rukovoditelj Pravne službe i direktor Sektora pravnih poslova. Bio je poznat i priznat amaterski stvaratelj u oblikovanju drveta, te jedan od idejnih začetnika danas poznate etno-kulturne Manifestacije «Ljeto valpovačko».

Pravo mu je bila struka i kako je sam znao reći zanat, a književnost, povijest i umjetnička obrada drveta područje posebnog interesa, onako za svoju dušu, gdje su mu dosezi znatno prelazili amaterske okvire.

Marko je općenito bio čovjek pun duha, tu crtu je povukao još od svojih vasojevičkih korijena. Njegov gorštački zavičaj i vasojevički krš ostali su mu cjeloživotna inspiracija.

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije izgubilo je svog aktivnog člana, ali nadasve i dobrog prijatelja.

Neka mu je vječna slava i hvala.

**Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore
Osječko-baranjske županije - Osijek**

DRAGAN FUŠTIĆ

(1935. – 2011.)

Dragan Fušić rođen je 1935.g. u mjestu Tutici, kod Mojkovca. Opaka bolest ugrabila je dobrog suradnika, prijatelja i nadasve dobrog čovjeka.

Uspomenu na svog člana Vijeća sačuvat ćemo u trajnom sjećanju, jer je Vijeću i Zajednici dao značajan doprinos. Uvijek je bio nadahnut onim što ga je vezalo za Crnu Goru, što ga je motiviralo da bude dobar čovjek i da bude odan svom narodu i svojim prijateljima kojih je imao puno u Puli i u Crnoj Gori.

Bio je prihvaćen i omiljen od strane članova Zajednice Crnogoraca, a posebno smo mu zahvalni što je od prvog dana osnivanja Zajednice bio njen aktivni član i osjećao je kao dio matične zemlje.

Dugo godina bio je uspješan privrednik i puno je doprineo, svojim znanjem i iskustvom u unapređenju poduzeća Badel u Fažani gdje je bio cijenjen i kao čovjek i kao stručnjak.

Predložili smo ga bili i za treći mandat u Vijeću Crnogoraca Grada Pule, ali je zbog bolesti morao odustati, a njegovo mjesto ostalo je u Vijeću upražnjeno. Ono će nas podsjećati na njega i koliko smo željeli da bude sa nama.

Njegov odlazak veliki je gubitak za sve nas koji doživljavamo Zajednicu kao udruženje koje radi na očuvanju običaja i tradicije crnogorskog naroda.

Neka mu je laka crna zemlja.

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Pule

VELIMIR ŠĆEPANOVIĆ

(1935. – 2011.)

Velimir Šćepanović rođen je 1935.g. u mjestu Ljumbarda, kod Dečana. U Zajednici Crnogoraca i Vijeću Crnogoraca Grada Pule dao je značajan doprinos u njegovanju običaja i tradicije crnogorskog naroda. Bio je zapažen u svim aktivnostima Vijeća i Zajednice.

Crnogorski dom u Puli za njega je bio drugi dom, u koji je rado dolazio da popriča sa prijateljima. Imao je puno prijatelja u Puli i u svakom mjestu gdje je bio i boravio na radu.

Ne možemo da ne kažemo kako nas je, u Crnogorskom domu, svojim šalama znao često razveseliti kao čovjek koji je na život gledao pozitivno, uvijek srdačan i duhovit, čega ćemo se rado sjećati, a posebno njegovog doprinosa na uređenju Doma Crnogoraca u Puli.

Neka mu je laka crna zemlja.

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Pule

BOŽIDAR ĐURIĆ

(1930. – 2011.)

Ujutro toga dana, 21. avgusta, polako je prošetao do mora, po hladu, putem koji pamti njegove stope više od pedeset ljeta, vratio se u svoj omiljeni slikarski atelje i preminuo.

Rođen 17. aprila 1930. na Cetinju, od majke Vjere Kujačić, profesora Cetinjske gimnazije, kćeri poznatog i voljenog doktora Jovana Kujačića i od oca Ranka Đurića. Djetinjstvo je proveo u magičnom gradu podno Orlova Krša, upijajući svim svojim bićem život oko sebe. Povijest Cetinja je i njegova povijest kao i mjesto građanskog i crkvenog poglavara Petra Petrovića Njegoša, pjesnika, čija su remek djela crnogorskog romantizma postala dio Božidareve svakodnevnice. Stvarao je u tišini ateljea na Kampu od Kaštela, u gradu na moru, gradu Zadru, kojem je i u najtežim trenucima privatnog i umjetničkog života ostajao vjeran.

O slikarskom djelu Božidara Đurića izdvajamo tekst gospodina Antuna Travirke koji u ime Galerije umjetnina Narodnog muzeja Zadar 1991. godine piše:

«Slikarsko djelo Božidara Đurića jedan je od najkoherentnijih recentnih opusa koje vezujemo uz figurativnu postnadauralističku tradiciju.

Doživljavajući tokom niza godina izvjesne stilske i morfološke modifikacije, kao i promjene u motivskom opredjeljenju, ono je istovremeno trajno sačuvalo svoju autentičnost forme elaborirane bez ikakvih slučajnih efekata u teksturi, izvedene u strogoj perfekciji dosljedno provedenoj od totala do najsitnijeg detalja, ostvarujući tako pregnantne plastičke metafore o unutrašnjoj naravi organskog svijeta.

Đurićevi motivi nisu tek lucidne dosjetke, a niti kompenzirajući model negativiteta postojećeg, već su i onda kada ulaze u prostore čudovišnih metamorfoza egzistencijalne i prirodne patologije zapravo sugestivno mjesto prirodne anatomije ostvareno u simultanoj komunikaciji svijesti i podsvijesti, realnog i nepostojećeg.

Naratorski dinamizam Đurićeve imaginacije vrlo je brzo pronašao novi horizont svog fantastičnog slikarstva u crtežu perom. Jednom intuitivno otkrivena i spoznata, ova tehnika otkrila je autoru izvredne mogućnosti da mnoštvo neočekivanih „magičnih“ i „nadauralnih“ detalja elaborira u gustim mrežastim površinama s pažljivo postavljenom svakom linijom, svakom točkom, izražavajući tako nešto nepoznato, dubinsko, one tako specifične dramatske konstrukcije vanjskog i unutrašnjeg prostora, vehementnog preplitanja, transfiguracije, involucije, evolucije u kojima je gusti linearizam površine postao osnovni konstitutivni element.»

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Zadra i Zadarske županije

BOŽIDAR ĐURIĆ (1930. – 2011.)

Zaboravljena dolina (ulje na platnu, 1994.)

Crtež (pero-tuš u boji, 1994.)

Sa izložbe slika Nikice Raičevića u Galeriji Zvonimir

Sa izložbe grafika i crteža Selme Đečević u Galeriji Zvonimir

LUČINDANSKI SUSRETI 2011.

Pjesme dobrodošlice otpjevali su zborovi „BULBULI“ i „MONTENEGRO“

U umjetničkom djelu programa nastupili su: SLOBODAN MARUNOVIĆ (glumac), RADE AMANOVIĆ (profesor gitare), SLOBODAN KOVAČEVIĆ (kantautor), MARINKO PAVIĆEVIĆ (kantautor) i ANDRIJANA BOŽOVIĆ (vokalna solistica)